

ELAZIĞ

1988

KÜLTÜR VE TANITMA VAKFI DERGİSİ YIL: 37 SAYI: 61 OCAK 2025

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfımız 37 Yaşında...

Künye

İmtiyaz Sahibi

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı adına

Prof.Dr. Kadirhan Sunguroğlu

Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Kazim Erdiñ Fırat

Yayın Kurulu

Prof.Dr. Orhan KILIÇ

Dr. Öner KABASAKAL

Dr. Yurdal DEMİREL

Mustafa TURAN

Sevim (Anagür) KOYUNOĞLU

Cahit KOÇ

Yönetim Yeri ve Adresi

Sokullu Mehmet Paşa Cad. Ece Sk.

No: 15/3 Dikmen ANKARA

Tel: 0312 480 28 80

Fax: 0312 480 38 08

e-mail: elvak@elvak.org.tr

İçindekiler

Prof.Dr. KADİRHAN SUNGUROĞLU
“**Vakfımız 37 Yaşında**” Sayfa: 3

Prof.Dr. KÖKSAL BALOŞ
“**İsmet Ülker’i Kaybettik.**” Sayfa: 4

Prof.Dr. ORHAN KILIÇ “**Sorunlar Gölgesinde
Elazığ Şehrinin İskân Öyküsü**” Sayfa: 5

NACİ KOLOĞLU
“**Bu Sayının Röportaj Konuğu**” Sayfa: 13

Prof. Dr. AHMET KARATAŞ “**Harput’un Öz Çocuğu:
Öğretmen Fethi Gürsoy**” Sayfa: 19

Prof. Dr. Ebru BURCU YILMAZ “**Şehrın Dil İçindeki
Yolculuğu: Edebi Hafızada Harput**” Sayfa: 23

Dr. YURDAL DEMİREL
“**Dağlara sevdalı bir ömür; İsmet Ülker**” Sayfa: 27

FAHMETTİN AYDIN
“**Geçmiş geleceğe yön verebilir mi?**” Sayfa: 31

Dr. YURDAL DEMİREL
“**Elazığın romancı yüzü Naşide Gökbudak**” Sayfa 35

Prof.Dr. KÖKSAL BALOŞ
“**Sezgi Canpolat’ın Ardından...**” Sayfa: 38

SEVİM ANAGÜR KOYUNOĞLU
“**Harputlu yakup şevki paşa**” Sayfa: 39

BEDRETTİN KELEŞTİMUR
“**27. Uluslararası Hazar Şiir Akşamları**” Sayfa 43

NAZİF BİLGİNOĞLU
“**Türk Dünyası, Şiirini Elazığ’da yazdı**” Sayfa: 48

YÜCEL ÇAKMAK “**Masalların Ninesi
Perçençli Hayriye Hanım**” sayfa: 50

Tasarım ve Baskı Girişim Ajans Matbaa

Zübeyde Hanım Mah.

Samanyolu Caddesi No: 35

Altındağ - Ankara

0533 616 23 18

0312 384 22 23

www.girisimmatbaacilik.com

e-posta:girisimahmet@hotmail.com

Bu dergi basın-meslek ilkelerine uymaya söz vermiştir. Dergideki yazılarda ifade edilen görüş ve fikirler yazarlarına aittir. Yazıların bilimsel, dil ve imla sorumlulukları yine yazarların kendilerini bağlar. Bunlar Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı dergisinin düşünce politikasını yansıtan metinler olarak mütalâa edilmemelidir

Prof.Dr. Kadirhan SUNGUROĞLU

Yönetim Kurulu Başkanı

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfımız 37 Yaşında

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfının kuruluşunun 37. Yılına sizlerle birlikte ulaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Ankara’da 1988 yılında yüreği Elazığ sevgisi ve hasretiyle dolu bir gurup insanın belirlenen miktarda parayı yatırarak kurduğu Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı, başarılarla dolu hizmetlerine 37 yıldan beri aralıksız devam ediyor. Önemli bir kısmı ebediyete irtihal eden kurucularımızı buradan rahmet ve minnetle yâd ediyor, hayatta olanlara sağlıklı ömürler dileyip şükranlarımızı arz ediyoruz.

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfının geçen 37 yıl içerisinde imza attığı başarıları ve hayırlı işleri özetlemek bile zor. Ancak akıllarda kalan bir kaçını burada saymak istiyorum.

Kurulduğu günden beri Ankara’da okuyan ve ihtiyacı olan Elazıglı binlerce üniversite öğrencisine burslar verildi ve halen bu hayırlı hizmete devam ediyoruz. Bu bursları değerli katkılarıyla mümkün kılan hayırsever hemşehrilerimizi yürekten kutluyorum.

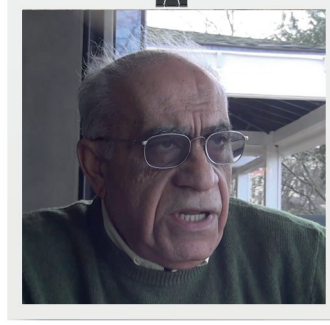
Elazığ Kültürünü tanıtmak ve evrensel hale getirerek yaymak amacıyla, Elazığ Türküleri çok sesli hale getirilerek “Harput Senfonisi” adı altında sanatseverlerin beğenisine sunuldu ve çeşitli senfoni orkestraları tarafından Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Elazığ’da defalarca icra edildi. Yeni vizyonumuz “Harput Senfonisi’ni” yurt dışına taşıyıp Elazığ Müziğini oralarda da seslendirmektir.

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Dergisi Vakfımızın kuruluşundan beri yayınlanmakta olup Elazığ tarihini, kültürünü ve yaşantısını ansiklopedik bir anlayışla okuyucularıyla buluşturmaktadır. Ayrıca Elazığ kültürüne ait çeşitli kitapların basımı ve müzik örneklerini CD haline getirilip dağıtılması da Vakfımız tarafından başarıyla gerçekleştirilmiştir.

Ankara’da üniversite okuyan Elazıglı öğrencilerimize sadece burs desteği değil, onlara bir baba şefkatiyle yaklaşarak, belirli aralıklarla bir araya gelip gençlerimize sahip çıkmaya devam ediyoruz. Bunun son örneği Aralık 2024 tarihinde yine Vakıf merkezimizde gerçekleştirerek gençlerimizi Bakan Yardımcısı, Yargıtay ve Danıştay Daire Başkanları, Genel Müdürler ve İş Adamlarıyla buluşturarak onların bilgi ve deneyimlerinden faydalanmaları sağlanmıştır.

Vakfımızın sayısız kültürel faaliyetlerinden bir tanesi de Elazığ-Kerkük-Urfa-Bakü buluşması olmuştur. Bu dört kardeş beldenin sanatçılarını mahalli kıyafetlerle aynı sahnede buluşturmak Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfına nasip oldu ve hem salon-da bulunan hem de Televizyondan izleyen milyonlarca izleyiciye duygusal anlar yaşattı.

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfımızın kurucularından aldığımız meşaleyi aynı ruh ve heyecan ile geleceğe taşıma azminde olduğumuzu, Elazığ Kültürünü devam ettirme iştiağıyla hizmetlerimizi arttırarak yolumuza devam edeceğiz. Bu vesileyle emeği geçen bütün hemşehrilerimize şükranlarımı arz ediyorum.

Prof.Dr. Köksal BALOŞ

Vakıf Kurucu Başkanı

İSMET ÜLKER'İ KAYBETTİK...

Elli senelik sınıf ve sıra arkadaşım, 3-B sınıfımızın mümessili, 359 İsmet ÜLKER'i 23 Kasım 2024 günü çok acı bir trafik kazasında kaybettik.

Türk turizminin, Turizm Bakanlığının ve Elazığ'ın, dağların sevdalısı, eski Kayak Federasyonu Başkanımız İsmet yok artık... Kendisi çalışkanlığı, dürüstlüğü ve onu genel müdür yardımcılığına kadar yükselten bilgi ve becerisi ile çok değerli bir bürokrattı. Dil, Tarih ve Coğrafya mezuniyeti ile yetinmemiş, Jeoloji ve Jeomorfoloji dallarındaki diplomalarıyla eğitimini zenginleştirmişti.

Bu arada 1983-1987 yılları arasında Turizm Bakanlığı'nın Frankfurt Turizm Ataşeliği ile ödüllendirilmişti. Boş durmaz; hep yazar, çizer, okur, doğruları söyler ve bunları inançla savunurdu. Sık sık bir araya gelir, yazdıklarından, okuduklarından, Elâzığ'dan, dağ tırmanışlarından, İğikiden ve hoyrattan, mayadan konuşurduk. Lise yıllarımızda Elazığ-Harpur musikisi hakkında pek bilgisi yoktu ama onları yazar, çizer, hikâyelerini anlatır hale gelmişti.

Yakından bildiğim, birçoğunda şahidi olduğum Elazığ-Harpur turizminin gelişmesi, Gölcük çevre düzenlemesi ve turizm planlanması, Hazar gölü

su seviyesinin korunması, Cip köyü termal kaynaklarının değerlendirilmesi konularında direk katkıları vardır. Ayrıca Harpur senfonisinin gerçekleşmesinde köylüsü Mustafa TURAN'la büyük emekleri unutulmaz.

İsmet ÜLKER'le en son Ekim 2024 başlarında telefonla konuştuk. Yazlık dönüşümde hemen buluşup bitirdiği "Geçmişte Kalan Hayat Parçaları ve Elazıqlılar" kitabını konuşacaktık, çok heyecanlı idi, çok doluydu, telefonda sevinç içindeki Paşo idi.

Olmadı, İsmet olmadı... Sevgili eşin, bir konuşma için gittiğim Kapadokya'dan dönüşümde acı haberini verdi. 24 Kasım 2024 günü Ankara'ya ilk kar yağdı, bahçemizdeki karlar üstüne bir çiçek demeti koyarak, gözyaşlarımla kardeşimi uğurladım. Daha sonra, çok sevdiği başkentte Türk turizminin dürüst, bilgili ve dağların delişmeni İsmeti öğlen namazı sonrası karların altına defnettik.

Kitabı ile dostlarına, arkadaşlarına, daha doğrusu hayatına adeta veda eden ÜLKER, özellikle 1950-2024 arası Elazığ ve Elazıqlıları yazmış. Mutlaka bulunmalı, okumalı, hayatı başarılarla dolu İsmet kardeşime rahmet okumalıyız. Başta kızı ve eşi olmak üzere tüm sevenlerine baş sağlığı diliyorum. Ruhu şad olsun.

Prof.Dr. orhan KILIÇ

F.Ü. İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

SORUNLAR GÖLGESİNDE ELAZIĞ ŞEHRİNİN İSKÂN ÖYKÜSÜ

İskân tarihi incelendiğinde, şehirlerin yanı başında olan ve ekinlik olarak adlandırabileceğimiz mezraların zamanla kalabalıklaşarak bir şehir haline dönüştüğü gözlemlenir. Bu konudaki en tipik örnek Harput şehrinin ekinliği durumunda olan Mezra'nın Mamuretü'l-Aziz yani Elazığ şehrine dönüşmesidir.

Harput'tan Ağavat Mezrası veya bir başka ifade ile Elazığ Ovası'na inişin bazı coğrafi, tarihi, askeri ve ekonomik sebepleri vardır. Bu sebeplerden en önemlileri; Harput'un kale-şehir olarak önemini kaybetmesi, bulunduğu yerin alansal olarak şehrin büyümesi ve gelişmesine imkân vermemesi, ulaşım zorluğu ve yöneticilerin şehir merkezinin yerini değiştirme tercihleridir.

1834 yılında Diyarbekir valiliği ve Maden-i Hümayûn Eminliği tevcih edilen Mehmed Reşid Paşa, Harput'ta oturmayı tercih etmiştir. Mehmed Reşid Paşa oturacağı konağı Harput yerine Ağavat Mezrası'nda (Mezre) seçmiş ve burada ikamet etmeye başlamıştır. Hükümet Konağı'nın Mezre'ye taşınması artık ovada yeni bir şehrin kurulması anlamına geliyordu. Mehmed Reşid Paşa, Ağavat Mezrası'nda eski adıyla Iğiki, bugünkü adıyla Aksaray mahallesinde Çötelizâde İshak Paşa'ya ait bir konağa hü-

kümet görevlilerini yerleştirmiştir. Bu sırada aynı mınıtkada yeni bir hastane, Hüseyin köyünün batı kısımlarında büyük bir askeri kışla ve büyük bir askeri cephaneliğin yapımına başlanmıştır.

Mehmed Reşid Paşa'nın ölümünden sonra 28 Kasım 1836 tarihinde Diyarbekir valiliği ve Maden-i Hümayûn eminliğine atanan Hafız Mehmed Paşa 26 Aralık 1836 tarihinde göreve başlamış o da Ağavat Mezrası'nda daha önce Reşid Paşa'nın kullandığı konağı satın alarak bu binayı Hükümet Konağı haline getirmiştir.

1846 yılında Saray mevkiinde Harput'ta Ordu Müşirliğinin kurulması maksadıyla bir konak satın alınarak müşirliğin emrine verilmiştir. Böylelikle Anadolu Ordusu'nun binaları bu bölgede toplanmıştır. Kışla inşaatı ile birlikte bir hamam ve bir idadi mektebinin yapılması da kararlaştırılmıştır. Bu binaların yanı sıra 1852 yılında bir zahire ambarı ve 1872 yılında inşaatı tamamlanan bir cezaevinin varlığı da tespit edilmektedir. Anadolu Ordusu, Mamuretü'l-Aziz'den Erzurum'a kaldırılmasına rağmen burada kalan 40 Nizamiyye ve Redif Taburu'nun barındırılması için yeniden büyük bir kışla yapılmıştır.

Müşiriyyet veya Müşirlik binası Eski Odun Meydanı'nın batısındaki Kuloğullarının kereste atölyelerinin bulunduğu sahadaydı. 1834 yılında yapımına başlandığı ifade edilen kışla tamamen yıkıldığı için bugün tam olarak yeri tespit edilememektedir. Askeri Rüşdiye'nin dışında, Harput'taki Kurşunlu Camii külliyesi içindeki Çolakzade Medresesi'nin yıkılarak yerine yeni tarzda yapılan Mamuretü'l-Aziz Rüşdiye Mektebi 1872-1891 yılları arasında aktif hizmet vermiştir.

Mezre'deki Hükümet Konağı 1844 yılında ihtiyaca cevap vermeyince Diyarbekir müşiri İsmail Paşa tarafından genişletilip yenilenmiştir. 1856 yılında konak tekrar tamir edilmiş ancak 1857 yılı Aralık ayının son günlerinde yangın çıkmış büyük kısmı yanmıştır.

1860 yılından sonra bugün Saray Camii'nin bulunduğu Çatal Mezra olarak anılan yerde yeni bir konak yapılmıştır. Sultan Abdülaziz'in tahta geçmesinden sonra (salt. 1861-1876) Harput şehri ve Mezre'deki sıkıntıların farkına varılmış ve kesin tarihi bilinmemekle beraber 1867 yılında faal olduğu bilinen bir Hükümet Konağı hizmete girmiştir. Bu konak da H. 1307/M. 1889-1890 yılında kazaen yangına maruz kalmıştır. Enis Paşa, 1891 yılında bugün ayakta olan eski Hükümet Konağı'nı inşaaya başladığında İstanbul'dan hiçbir ödenek alamamış, halkın yardımı ve bir kısım arsaların satılmasından elde edilen gelirle yapılmıştır. Hükümet Konağı 1894-1895 yıllarında tamamlanmıştır.

Elazığ şehrinin teşekkülü ile ilgili bu ilk gelişmeler şunu gösteriyor ki Harput'tan Elazığ'a iniş süreci başlangıçta resmi binaların burada inşa edilmesiyle başlamıştır. Harput şehrinde yaşayan insanların o devrin şartları içerisinde kısa bir sürede ovaya inmeleri çok da kolay olmamıştır. Şehrin ilk merkezi bu gelişmelere bakıldığında, Çarşı ve Sarayatik mahallelerinin bulunduğu mıntikalara denk gelmektedir. Dolayısıyla Hükümet Konağı ve kışlanın etrafında mahallelerin teşekkül ettiği, iskânın ağırlıklı ve yoğun olarak buralarda başladığı söylenebilir. Çarşı ve Sarayatik mahallerinden sonra 1833-1876 sürecinde İcadiye, Mustafa Paşa ve Akpınar mahallelerinin, bahse konu mahallelerin devamı sayılabilecek mevkilerde kurulduğu söylenebilir.

Hacı İzzet Paşa'nın valiliği zamanında H. 1282/M. 1865-1866 yılında Elazığ şehrinin en merkezi camisi olan İzzet Paşa Camii yaptırılmıştır.

Mezre'ye ilk iniş zamanlarında askeri kışla ile birlikte yapılması planlanan askeri hastane binası ise büyük bir kısmı yapılan bağışlardan sağlanan bir bütçe ile H. 1305/M. 1887-1888 yılında ancak tamamlanabilmiştir. Bu binanın daha sonra yapılan bir başka askeri hastane olma ihtimali de söz konusudur.

Harput'tan Mezre'ye iniş yavaş seyretilmiş ve Mezre'nin Harput'tan daha büyük bir yer haline gelmesi 20. yüzyılın başlarını bulmuştur. 1876 yılında bugünkü Elazığ şehrinin bulunduğu yerde 2 değirmen, 4 hamam, 263 dükkân varken, Harput'ta 4 değirmen, 9 hamam, 909 dükkân bulunuyordu.

**1896 Tarihli
Mamuretü'l-Aziz
(Elazığ) İmar
Planı
(BOA,
Yer: Y.A...
RES./108/4 Belge 3)**

1896 yılında Mamuretü'l-Aziz'de bina yapılması uygun olan mahaller tespit edilmiş ve mevcut bilgilerimize göre Elazığ şehrinin 6 Ekim 1896 /H. 28 R 1314 tarihli 1/4000 mikyaslı ilk imâr planı belediye mühendislerince çizilmiştir. Bu planda İzzet Paşa Camii, Eski Hükümet Konağı, Saray Camii, hapishane, Gureba Hastanesi (Mustafa Paşa Mahallesi'nin kuzeyinde), askeri hastane, kışla, kumaş fabrikası işaretlenmiş Mustafa Paşa Mahallesi'nin dışında isim verilmemekle beraber, şehrin nüvesini teşkil eden Saray Mahallesi merkez olmak kaydıyla İzzet Paşa, İcadiye, Rızaiye ve Nail Bey mahallelerine doğru genişleyen düzgün bir yapılaşma planlanmıştır.

Harput şehrinin mekânsal olarak gelişmeye müsait olmaması ve bu konuda bir doyuma ulaşması, çeşitli milletlere mensup misyonerlerin de Mezre'ye inme sürecine ayak uydurmasına ve bu yönde çalışmalar yapmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda ilk adımı Amerikalılar atmışlardır. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle faaliyetlerini kıstamışlar ve Kasım 1915'de Harput'u terk etmek zorunda kalmışlardır. Amerikan misyonerlerin sağlık alanındaki en önemli teşebbüsleri Mezre'de açmış oldukları Annie Tracy Riggs Hastanesi'dir. Hastane Dr. Henry Herbert Atkinson tarafından açılmıştır. Açılışa Harput ve Mamuretü'l-Aziz'in resmi ve sivil erkânı da icabet etmiştir. Hastane 1917 yılına kadar faaliyetini sürdürmüş 1917 yılında kapatılmıştır. 1919 yılında tekrar açılmış, üç yıl daha hizmet verdikten sonra 1922 yılından sonra faaliyetlerini tamamen durdurmuştur.

Elazığ şehrinde Cumhuriyet döneminde yapılan ilk önemli faaliyet 12 Ocak 1925 tarihinde Dr. Ahmed Şükrü tarafından açılan 50 yataklı Elaziz Emrazı Akliye ve Asabiye Hastanesi'dir. Amerikalıların terk ettiği Annie Tracy Riggs Hastanesi, Akliye Hastanesi'nin ilk binası olarak kullanılmış ve uzun yıllar ayakta kalmıştır.

Elaziz'in Cumhuriyet'ten sonraki yıllardaki gelişimi diğer Anadolu şehirleri gibi yavaş ve düşük seviyede seyretmiştir. Bunun en önemli sebebi genç devletin ekonomik bakımdan sıkıntı içinde olmasıdır. 1927-1928 döneminde Elaziz merkezde o döne-

min salgın hastalıklarından olan şark çıbanı, trahom ve diğer hastalıkları tedavi maksadıyla 50 yataklı bir hastane ancak kurulabilmiştir.

Malatya'dan gelerek Maden ve Ergani üzerinden Diyarbakır'a giden demiryolu üzerindeki Yolcatı İstasyonu'ndan Elaziz'e 24 kilometrelik bir kol bağlanmış ve 30 Haziran 1934 tarihinde ilk tren katarı Elazığ'a gelmiştir.

5 Ocak 1933 tarihinde Elaziz Valiliği'ne atanan Tevfik Sırrı Gür'ün 23 Haziran 1937 tarihine kadar süren valilik dönemi Elaziz'de önemli bayındırlık ve imar faaliyetlerine konu olmuştur.

Elazığ Belediyesi 1929 yılında Gazi Heykeli için arsa istimlakı yapmış ancak heykelle ilgili somut bir teşebbüste bulunulmamıştır. Vali Tevfik Sırrı Gür'ün katkılarıyla 20 Kasım 1933 tarihinde heykelin açılışı yapılmıştır. Heykelin akabinde Türkiye'de Halkevlerinin kuruluşunun ikinci yılında Elazığ'da 23 Şubat 1934 tarihinde devrin şartları içerisinde modern bir tarzda yapılan Halkevi Binası hizmete açılmıştır. Halkevi Binası, Gazi Heykeli'nin tam karşısında daha sonra Öğretmenevi olarak kullanılan taş bina idi. Heykel ve Halkevi arasındaki alan ise Cumhuriyet Meydanı olarak düzenlenmiştir. Gazi Heykeli'nin ve Halkevi'nin yapıldığı mıntıkanın şehrin batı kısmında olması bu yönde bir gelişme ve genişleme olacağının işareti olarak değerlendirilebilir.

Demiryolu istasyonunun şehrin güneyinde olması sebebiyle 1934 yılından sonra şehrin bu istikamete doğru bir gelişmesi olduğu görülür. Sarayatık, Akpınar ve Rüstem Paşa mahallelerinin güneyine doğru ilerlemeler görülmüş ayrıca istasyona yakın olan Kesrik köyüne bağlı Aksaray (İğiki) Mahallesi'nin gelişimi de hızlanmıştır.

Demiryolu istasyonunun şehrin güneyinde olması sebebiyle 1934 yılından sonra şehrin bu istikamete doğru bir gelişmesi olduğu görülür. Sarayatık, Akpınar ve Rüstem Paşa mahallelerinin güneyine doğru ilerlemeler görülmüş ayrıca istasyona yakın olan Kesrik köyüne bağlı Aksaray (İğiki) Mahallesi'nin gelişimi de hızlanmıştır.

1933-1934 yılları imar programı hazırlamış ve şehrin batı kısmında Kültür Mahallesi adıyla bir mahalle kurulması planlamıştır. Bu imar planlamasında ana yapı Halkevi olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, Halkevi (23 Şubat 1934) Cumhuriyet Meydanı (1934), Gazi (Atatürk) Heykeli (1933), Halkevi çocuk oyun bahçesi (1934), jimnastik alanı (1934), sinema makine dairesi (1935), Memleket Hastanesi (1937), stadyum (1937), kapalı spor salonu (1936-1938), kültür parkı (1936) yapılmıştır.

B

unların yanı sıra cadde ve kaldırımların yapımı, bir zamanlar Elazığ şehrinin sembolü olan akasya ağaçlarının ekimi, İstasyon bulvarı, demiryolu anıtı ve Atatürk İlkokulu'nun yapımı da (1936) Tefvik Sırrı Gür'ün valiliği zamanında gerçekleşmiştir. Bu arada 10 Aralık 1937 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararı ile Elaziz ismi Elazığ olarak değiştirilmiştir.

Elaziz
isminin
Elazığ olarak
değiştirilmesi ile
ilgili karar
(BCA, Fon kodu
030.18.01.02. yer no:
80.100.14.)

T. C.
BASVEKALET
KAMARLAR DAIRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
MÜHÜRÜ
Konu: Karar
786

Kararname

Elaziz beldesi adının Elazığ olarak değiştirilmesi hakkındaki Belediye Meclisi ve Vilâyet İdare Heyetinin kararları ve Şuraya Devlet Reisliğinin 2/12/37 tarih ve 19432 sayılı tezkeresiyle gönderilen Mülkiye Dairesi Umumi Heyetin masbataları İcra Vekilleri Heyetinin 10/12/37 tarihli toplantısında okunarak 1880 sayılı kanunun 9 uncu maddesine göre bu belde adının " Elazığ " olarak değiştirilmesi onanmıştır.

10/12/37

REİSİCUMHUR
K. Atatürk

B. V. *C. Zengin* **Ad. V.** *S. Savaş* **M. M. V.** *İ. Özalp* **Da. V.** *S. Kaya*

Ma. V. *S. P. Duran* **Me. V.** *S. Özgüç* **Mi. V.** *S. Arıkan* **Na. V.** *A. Çetinkaya*

İ. V. ve Zr. V. V. *İ. Akın* **S. İ. M. V.** *S. H. Akın* **G. İ. V.** *İ. Akın* **Zr. V.**

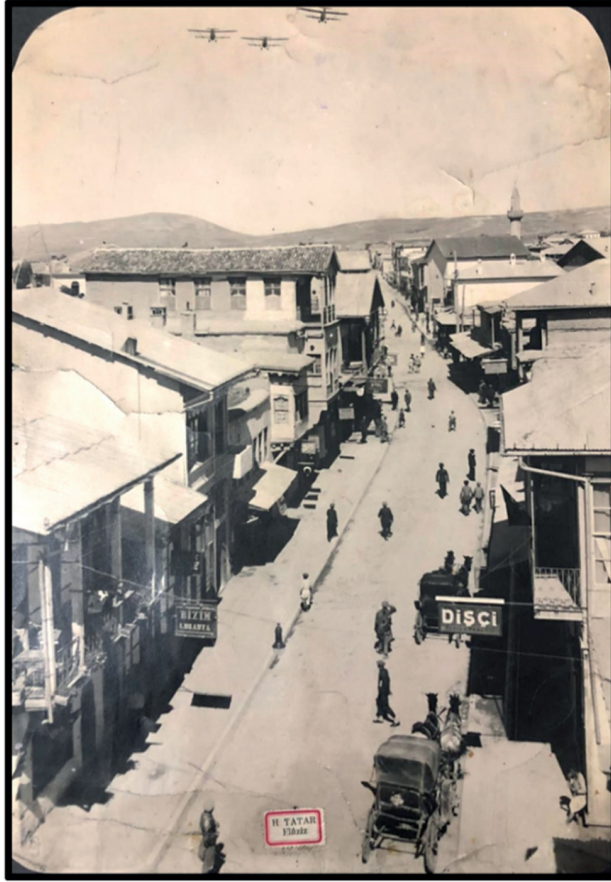
030 18 01 02 80 100 14

1940 yılında şehri doğu-batı hattı doğrultusunda ikiye bölen Gazi Caddesi açılmıştır. Bu yolun güney kısmı Nailbey, kuzey kısmında ise İzzetpaşa Mahallesi yer almaktaydı ve bu mahalleler genellikle batıya doğru bir gelişme göstermişlerdir. 1935-1945 yılları arasında Gazi Caddesi'nin kuzey kısmındaki İzzetpaşa ve Rızaiye mahalleleri ile doğu kısmındaki Mustafapaşa Mahallesi'ndeki gelişmeler hızlanmıştır. 1940-1950 yılları arasında; 1941 yılında Cüzam Hastanesi, 1944 yılında Devlet Hastanesi, 1946 yılında Şarap Fabrikası, 1948 yılında Hayvan Araştırma Enstitüsü, Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü ve Umum Müfettişlik Merkezi gibi endüstriyel ve kamu hizmeti ile ilgili kurumlar ve bunların binaları şehrin

mekânsal dokusuna ilave edilmişlerdir.

1937 yılında Atatürk'ün Elazığ'a ziyaretinde Elazığ Belediyesi'nin bir hizmet binasının olmaması büyük bir eksiklik olarak not edilmişti. Bir proje yarışması yapılarak yeni binanın yapımına başlanmış, inşaat sürecinde belediye, yakın zamanda Kent Meydanı yapılmak için yıkılan eski SSK binasının yerindeki Dördüncü Umum Müfettişliği binasında hizmet vermiştir. Yapımına başlanan yeni bina Elazığ'ın ilk betonarme binası olarak 1946 yılında Gazi Caddesi üzerinde hizmete girmiştir. Bu bina tadil ve restore edilerek şehrin simgelerinden birisi olarak yaşatılmak yerine maalesef 2006 yılında yıkılmış ve yerine çok katlı bir iş hanı inşa edilmiştir.

Elazığ
Gazi Caddesi
1950'ler
(Foto: Hayrullah Tatar,
Kaynak: Orhan Kılıç
Özel Arşivi)

1951 yılında Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi başhekimliğine atana Mutemit Yazıcı bu görevi 1973 yılına kadar sürdürmüş ve bu süreç içerisinde 50 yataklı hastaneyi 12 binadan oluşan 1.000 yataklı bir hastane haline getirmiştir. Hastane 66 dönümlük bir araziye sahip olup şehrin önemli mekânlarından birisidir. Bu gelişmeler çerçevesinde 1954 yılında yapılan 120 yataklı kadın hastalar servisinin önemli olduğunu vurgulamak gerekir.

Haziran 1954 tarihinde Kesrik köyünde Elazığ Çimento Sanayi Şirketi adıyla bir anonim şirket kurulmuş ve Çimento Fabrikası faaliyete geçmiştir. Şubat 1955'de ise Şeker Fabrikası'nın inşasına şehrin yaklaşık 40 km. doğusundaki İçme köyü civarında başlanmıştır. Çimento fabrikasının şehir merkezine çok yakın olarak kurulması bugün bile devam eden çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Çimento fabrikası şehrin nüfusunun artmasına olumlu etki yapmış bu meyanda Kesrik köyü şehrin bir mahallesi haline getirilmiştir. Kesrik köyünün yanı sıra Sürsürü köyü de bu süreçte mahalle olmuştur. İzzetpaşa ve Nailbey mahallelerinin batı kesimlerine doğru genişleme devam etmiş ve Kültür ve Yenimahalle'nin ilk temelleri bu yıllarda atılmaya başlanmıştır. 1950-1960 arasında mahalle sayısı 11'e yükselmiştir.

1952 yılında temeli atılan iplik ve dokuma fabrikası 1954 yılında tamamlanmıştır. İplik Fabrikası'nın kurulması ile birlikte Sanayi Mahallesi'nin de gelişmeye başladığı söylenebilir.

1954 yılında Elazığ'da konut yapımı konusunda bazı hamleler yapılmıştır. Yapı Kooperatifi 49 ev yapımı kararı almıştır. Bahçelievler Yapı Kooperatifi Mayıs 1954'de 50 adet ev yapım inşaatına başlamıştır. Ocak 1957 tarihinde Elazığ İşçi Evleri Kooperatifi genişletilerek işçilere 500 adet ev yapılmasına karar verilmiştir. 1952 yılında 7,5 km. kara parke çalışması yapılmıştır.

Elazığ şehir dokusu, ekonomisi, sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili en önemli gelişmelerden birisi yükseköğretim kurumlarının kurulmasıdır. Temmuz 1954 yılında Elazığ valisi Hıfzı Ege ve beraberindeki heyet Ankara'ya giderek bir Ziraat Fakültesi kurulması için çalışma başlatmış ancak daha sonra bütün fakülteleri ile bir üniversite kurulması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda kurulacak olan üniversite için Kesikköprü mevkiinde bir kısım araziler malikleri tarafından devletin belirlediği bedellerle istimlak edilmiş, toprak sahipleri takdir edilen bedellere itiraz etmemişlerdir.

Temmuz 1954’de kurulması kararlaştırılan Atatürk Üniversitesi’nin kuruluş çalışmalarını hızlandırmak için Atatürk Üniversitesi Koruma ve Geliştirme Derneği kurulmuş bu konuda üniversitenin kuruluşunu sembolize eden kartpostallar yaptırmış ve Ekim 1954 tarihinde bir heyet yerinde inceleme yapmak için Elazığ’a gelmiştir. Kasım 1955 tarihinde gazetecilerle bir görüşme yapan Elazığ Valisi Turgut Eğilmez, Elazığ’da daha önce üniversite için tahsis edilen arazide Nafia Teknik Okulunun kurulacağını belirtmiştir. Ancak bu çalışmalar Üniversitenin Elazığ’da kurulmasına yetmemiş ve son anda Mart 1956’da Atatürk Üniversitesi’nin Erzurum’da kurulması kararlaştırılmıştır.

Elazığ’da havaalanı yapım çalışması 1938 yılında şehre 12 km. uzaklıkta Elazığ-Bingöl karayolu üzerinde Yazıkonak mevkiinde başlamış ve 1940-1942 yılında tamamlanmıştır. Havaalanı 1940-1960 yılları arasında askeri amaçlar için hizmet vermiş ve 1960 yılında sivil kullanıma açılmıştır.

1967 yılında Yüksek Teknik Okul açılmış bu okul 1969 yılında Elazığ Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi’ne dönüşmüştür. 1970 yılında Ankara Üniversitesi’ne bağlı Veteriner Fakültesi binası yapılarak eğitim-öğretime başlamıştır. 11 Nisan 1975’de bu yükseköğretim kurumları Fırat Üniversitesi adıyla tek bir çatı altında toplanmıştır. Fırat Üniversitesi bugün 17 fakülte, 4 enstitü, 2 yüksekokul, 1 devlet konservatuarı, 5’i merkezde, 4’ü ilçelerde olmak üzere 9 meslek yüksekokulu ile öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Üniversite 2024 yılı itibarıyla 45 binin üzerinde aktif öğrenciye sahiptir.

2020 yılında Elazığ’da 38’i merkezde, 5’i Harput’ta olmak üzere 43 mahalle mevcuttur. Bu mahallelerden Abdullahpaşa, Akpınar, Aksaray, Ataşehir, Cumhuriyet, Çarşı, Çatalçeşme, Çaydaçıra, Doğukent, Fevziçakmak, Gümüşkavak, Güneykent, Hilalkent, Hicret, İcadiye, İzzetpaşa, Karşıyaka, Kırklar, Kızılay, Kültür, Mustafapaşa, Nailbey, Olgunlar, Rızaiye, Rüstempaşa, Salıbaşı, Sanayi, Sarayatık, Sürsürü, Ulukent, Üniversite, Yenimahalle, Yıldızbağları ve Zafran mahalleleri merkezde, Alayaprak, Esentepe, Göllübağ, Merkez ve Sugözü mahalleri ise Harput mevkiinde bulunmaktadır.

Sorunlar ve Öneriler

Elazığ şehrinin yaklaşık 185 yıllık gelişmesi ve mekânsal dokusu değişen şehircilik anlayışı ile ciddi dönüşümler göstermiş ve göstermeye devam etmektedir. Şehrin ilk kuruluş yıllarında genellikle iki katlı, ön yüzleri bulunduğu mevkideki cadde veya sokağa bakan, arka kısmı ise bahçeli olan evler yerlerini çok katlı bitişik nizam binalara bırakmıştır. Yeteri kadar tarih şuuru oluşmamış olmalı ki bugün eski Elazığ’ı yansıtacak birkaç binadan başka bir şey kalmamıştır. Harput şehrinde dahi 19. yüzyıla kadar varlığı bilinen tarihi eserlerden sadece %20-25’i bugüne kadar gelebilmiştir. Koruma altına alınan Vali Fahribey Caddesi’ndeki Kâzım Efendi sokaktaki birkaç evde eski Elazığ evlerinin örnekleri ancak görülebilmektedir. Harput şehrinde iskeleti kalan birkaç ev restore edilmiş bunun yanı sıra Şefik Gül tarafından satın alınan eski bir Harput evi aslına uygun bir şekilde yeniden inşa edilerek bir çeşit müze-ev şeklinde ziyarete açılmıştır. Elazığ şehir sınırları içerisinde Harput hariç, Eski Hükümet Konağı, Postane binası, Askeri Rüşdiye, Eski Halkevi (Öğretmenevi) ve Kâzım Efendi sokaktaki birkaç ev ve çevre köylerde bulunan birkaç konaktan başka tarihi eser yoktur. Harput’ta ise harap halde olan kale ile Harput’un ilk Türk-İslam eseri olan Ulu Cami, Sara Hatun Camii, Alacalı Cami, Ağa Camii, Kurşunlu Camii, Mansur Baba Türbesi, Arap Baba Mescidi ve Türbesi, Cimsit Hamamı, Meryem Ana Kilisesi gibi dini ve sosyal müesseseler ayakta kalabilmiş, diğer eserler ya tamamen yıkılarak yok olmuş ya da harap bir şekilde kalmışlardır.

Harput’tan Elazığ’a iniş, devrin şartları içerisinde anlayışla karşılanabilir. Çünkü Harput’un konumlandığı coğrafya sınırlı bir gelişmeye müsait idi. Nitekim şehir son zamanlarında iyice dar bir alan içerisine sıkışıp kalmış, bu durum sağlıklı bir çevre ve şehircilik anlayışının yerleşmesini imkânsız hale getirmiştir Harput’un gelişmesi ve büyümesi için geniş ve şehirleşmeye uygun alanların bulunması gerekmiştir. Şehrin ulaşımı zor olan coğrafyası ve özellikle de kış aylarında yaşanan sıkıntılar, Harput’un mevcut konumunun kuzeybatısı veya kuzeydoğusuna doğru bir genişleme stratejisi tercih edilmemiş, çok daha kolay imar edilecek ovaya yani Mezre’ye inilmesi uygun görülmüştür.

Şehrin ekinliği olan Mezre'ye ilk iniş sırasında, gidilen yerde bir asır sonra tarım arazilerinin çok kısıtlı kalacağı belki de hiç düşünülmemiştir. Harput'tan ovaya yani Elazığ'a inerken hesaba katılmayan bir diğer husus Elazığ'ın depremselliğidir. Elazığ şehrinin Doğu Anadolu Fayı'na uzaklığı 20-25 kilometredir. Doğu Anadolu Fayı 602-1905 yılları arasında 24 yıkıcı deprem üretmiştir. Bunların 4'ünün merkez üssü Palu ve Sivrice olmak üzere Elazığ ili sınırları içerisindedir. Bu fay hattı 7 ve üzeri büyüklükte deprem üretme potansiyeline sahiptir. 24 Ocak 2020 tarihinde meydana gelen 6.8 şiddetindeki Sivrice depremi Elazığ şehrinin 2020 yılına kadarki imar yapılanması ve mekân stokunun mimari özelliklerini tartışır hale getirmiş, depremde yıkılan ve ağır hasar alan binaların yapım ve tasarımı kaynaklı kusurları olduğu tespit edilmiştir.

Abdullahpaşa, Sürsürü Mustafapaşa, İcadiye ve Rüstempaşa mahalleleri depremde en çok etkilenen mahalleler olmuştur. Bu mahallelerde deprem yönetmeliğine uygun olarak yapılan binaların dışındakilerin neredeyse tamamı hasar görmüştür.

Verimli tarım arazisi üzerinde kurulan şehrin yaklaşık yüz yılda bir 7 şiddetine yakın deprem üreten bir fay hattının sadece 25 kilometre uzağında olması ve bu alanda yapılacak binaların olası yüksek şiddetli depremlere zemin etütlerine uygun dayanıklı yapılması gerekirken, özellikle yığma bina tekniğinin terk edilip karkas betonarme bina inşaatlarına girilince Elazığ'da depreme dayanıklı olmayan bir yapı stoku ortaya çıkmıştır. 2000 yılından sonra yapılan evler deprem yönetmeliği çerçevesinde yapılmış olsalar da bunlarda da bazı teknik sorunlar görülmüştür. Deprem sonrası hazırlanan bilimsel raporda, tuğladan yapılmış yığma binalarda hasarın düşük düzeyde olduğu tespit edilmiş ve donatılı yığma binaların inşa yaygınlığının artırılması yolunda bir kanaat oluşmuştur.

Elazığ'ın deprem sonrası yeni kentsel dönüşüm planlamasında Harput'a yeniden dönüş, uygulanan yanlış politikalar sebebiyle maalesef imkânsız hale gelmiştir. Harput'un iskâna elverişli kuzey kısımları şehrin mezarlık alanı haline getirilmiş ve bu yol tıkanmıştır. Harput'un şehre bakan güney yamaçlarının iskâna açılmasının çevre ve şehircilik

bakımından doğru olup olmayacağı tartışmalıdır. Bu itibarla, Elazığ şehrinin yaşanan depremde ders çıkarak, imar planını deprem gerçeğini unutmadan yapma zarureti vardır. Bu zaruretin tam da kimlikli yatay şehir kurma hamlelerinin başladığı bir dönemde ortaya çıkmasını bir fırsat olarak görmek gerekir. Bu bakımdan yeni imara açılacak alanlarda yapılacak konutların depreme dayanıklı ancak kimlikli bir şehir karakteri ortaya koyacak bir tarzda inşa edilmeleri gerekmektedir.

Üniversite kampüsü, askeri alanlar ve Zübeyde Hanım Caddesi üzerindeki bölge müdürlüklerinin şehrin batıya doğru akan konut akışını frenlemesini bir engel değil aksine bir şans olarak değerlendirmek gerekir. Bu kamu binaları şehrin dokusunu bozmayacak ve yeşil alanları korunarak aynı yerlerinde kalmalı, kaldırılacaklarsa da bu alanlar kesinlikle toplu konut alanı olarak imara açılmamalı ve donatılı yeşil alanlar olarak muhafaza edilmelidir.

Şehir merkezinde kentsel dönüşüm çerçevesinde kat sayıları yükseltilmiş, cadde ve sokaklar daraltılmıştır. Şehir merkezi dikey yapılanma neticesinde uygun çevre koşullarından yoksun bir şekilde yapılanmaktadır.

Yeni imar alanlarının dışında şehrin merkezinde de bazı düzenlemeler yapılmalıdır. SSK binasının ve Mehmet Akif Ersoy Lisesi'nin yıkılması ile şehir merkezinde kent meydanları oluşturulması hamleleri olumludur. Kapalı Çarşı ve çevresi Bakırcılar Çarşısı ile birlikte nostaljik bir görünümle şehrin cazibe merkezi haline getirilebilir. Bu bağlamda Kapalı Çarşı çevresi, Buğda(y) Meydanı, Saray Camii çevresi Yemeniciler Çarşısı, Bakırcılar Çarşısı ve Şira Meydanı "Eski Şehir" havası verilerek düzenlenmeli ve trafiğe kapatılmalıdır.

Harput'ta eski tarihi doku mümkün olduğunca ortaya çıkarılmalı ve bu dokuyu bozacak hiçbir yapılanmaya izin verilmemelidir. Neredeyse bütün tarihi zemini olan şehirlerde görüldüğü üzere "Eski Şehir" uygulaması Harput'ta da hayata geçirilmelidir. Bu bağlamda aslına uygun bir şekilde restorasyon çalışmaları başlatılmalı Harput olabildiğince ihya edilmelidir.

Kaynakça

AKSİN Ahmet,

“Harput’un Mezra’ya Taşınması Sürecinde İlk Vilayet Konağı”, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu Bildiriler, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Elazığ 2013, s. 107-110.

AKSİN Ahmet,

“Sultan Abdülaziz İsmiyle Adlandırılan Vilayet: ‘Mamuratü’l-Aziz’ (Harput)”, Sultan Abdülaziz ve Dönemi Sempozyumu Bildiriler, C. I, TTK yay., Ankara 2014, s. 3-8.

AKSİN Ahmet,

19. Yüzyılda Harput, Elazığ 1999, s. 149-151;

ATKINSON Harriet H.,

“Mrs. H. H. Atkinson’s Eyewitness Account of the Massacres at Harpoot”, The Armenian Review, 29/113 (Autumn 1976), Boston, s. 3-6;

ÇELİKDEMİR Murat,

“Harput’un Elazığ’a Nakli”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29/2 (Temmuz 2019), s. 427.

DÖKMECİ Cenâni,

“Mamûre-til-Aziz”, Yeni Fırat, 2/24 (Haziran 1964), İstanbul, s. 10.

GÖRÜR Naci,

“Elazığ ve Yakın Çevresinin Depremselliği: Diri Faylar, Aletsel ve Tarihsel Dönem Depremleri”, Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi 17-19 Kasım 2014-Bildiriler, Yayına Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut İnsan-Duygu Türker, I, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2015, s. 578.

HAYKIR Yavuz,

“Tek Parti Dönemi Valilerinden Tevfik Sırrı Gür ve Elazığ Valiliği”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27/2 (2017), s. 325-332.

HAYKIR Yavuz,

Atatürk ve Elazığ, Manas yay., Elazığ Aralık 2017, s. 50-62 vd.

KARAKAŞ Erdal,

“Elazığ Şehrinin Gelişmesi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9/1 (1999), s. 134.

KILIÇ Orhan,

“XIX. Yüzyılda Harput’ta Misyoner Faaliyetleri”, Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler), 3/1 (1989), s. 132.

ÖZTÜRK Mustafa,

“Arşiv Vesikalarına Göre Harput ve Civarındaki Mimari Eserler”, Fırat Havzası Sanat Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Fırat Üniversitesi yay., Elazığ 1988, s. 94.

PANCAR Emine,

“Demokrat Parti Döneminde Elazığ’da Ekonomik ve Sosyal Hayat (1954-1957)”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10/23 (2013), s. 227.

SAKICI Çiğdem -Mustafa Var-Çiçek Hocaoglu,

“Türkiye’deki Ruh ve Sinir Hastalıkları Bölge Hastane Bahçelerinin Terapi Açısından Değerlendirilmesi”, Ormancılık Dergisi, 10/1 (2014), s. 65.

SERTEL Savaş,

“1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Elazığ Nüfusu”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25/1 (2015), s. 306.

SERTEL Savaş,

“Elazığ’da Yapılan Kamu Yatırımları ve Kamu Harcamaları (1960-1980)”, Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi 17-19 Kasım 2014-Bildiriler, Yayına Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut İnsan-Duygu Türker, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2015, s. 544-545.

STONE Frank. A.,

“The Life and Death of Armenia or Euphrates College, Harpoot (Kharpert), Turkish Armenia”, The Armenian Review, 30/2-118 (1977), Boston, s. 161.

ŞAHİN Hümeysra-Kürşat Esat Alyamaç- Ayşe Ruşen Durucan vd.,

24 Ocak 2020 Mw 6.8 Sivrice/Elazığ Depremi Elazığ Bölgesi Yapısal Hasarlar İnceleme ve Analiz Raporu, Fırat Üniversitesi Yapı ve Beton Uygulama ve Araştırma Merkezi, Rapor No: 2020/D001, Elazığ, 2020, s. 49, 159.

TUNCEL Metin,

“Elazığ”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 10, İstanbul 1994, s. 553.

YILDIZ Hatip,

“Osmanlı Yenileşme Döneminde Mamuretülaziz (Harput) Sancağı’nda Açılan Müslüman Rüşdiye Mektepleri ve Günümüz Eğitime Katkısı”, Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi 17-19 Kasım 2014-Bildiriler, Yayına Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut İnsan-Duygu Türker, C. II, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2015, s. 709-713.

İnternet sayfaları

<https://havalimani.org/elazig-havalimani/> (Erişim: 03.06.2020)

<https://www.elazig.bel.tr/mahalle-muhtarlarimiz-blog-268> (Erişim: 05.08.2020)

<https://www.haberler.com/elazig-60-yillik-elazig-belediyesi-hizmet-binasi-haber/> (Erişim: 06.07.2020)

Röportaj

Mesleğe Adanmış Bir Ömür... Naci Koloğlu

Dergimizin bu sayısından itibaren, Elâzığ'ımıza katma değer sağlamış isimlerle yaptığımız röportajlarla huzurunuzda olacağız. İlk röportajımızı da, Kolin Holding Yönetim Kurulu Başkanı Naci KOLOĞLU beyefendi ile gerçekleştirdik.

Elazığ'dan Ankara'ya uzanan yolculuğunuz nasıl oldu? Bu geçiş sürecinde en büyük zorluk ve fırsatlarınız nelerdi?

19 Haziran 1946 Elazığ doğumluyum. Evimiz Nail Bey mahallesinde, Gazi Caddesi ile Tuncay Sokağın kesiştiği köşede idi. İlkokulu Cumhuriyet İlkokulu'nda, Ortaokul ve Liseyi Elazığ Lisesi'nde okudum. Lisedeyken, İnşaat Mühendisi olmayı ve İstanbul Teknik Üniversitesinde okumayı çok arzuluyordum. O dönemdeki Matematik öğretmenimiz Mehmet Hücümenoğlu, bizi çok teşvik ediyordu. Kendisine de buradan rahmet diliyorum. "Mühendis olun, mühendis olun" diye bütün sınıfa telkinlerde

bulunurdu. Mühendis olmamda inkâr edilemez bir etkisi oldu kendisinin. Önce Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mühendislik bölümünü kazandım ama iki ay sonra İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinin de sınavını kazanınca; 15 günlük Ortadoğu Teknik Üniversitesi maceramı sonlandırıp, İstanbul'a geçtim.

Rahmetli ağabeyim de İstanbul Teknik Üniversitesinde Makine Mühendisliği okuyordu. Orada aynı evde kaldık. Beş yılda bitirdim. Mezuniyete müteakip, Devlet Su İşleri, Samsun Bölge Müdürlüğü, Planlama Şubesinde çalışmaya başladım. Ama 20 gün sonra ofis çalışmasının beni tatmin etmediğini anladım.

Zaten Bölge Müdürüm rahmetli Hasan Uğurlu'da "Yahu senin burada ne işin var, mühendislik şantiyede öğrenilir" deyince; ben de 20 gün sonra Giresun ili, Tirebolu İlçesine bağlı Doğankent nahiyesinde, Devlet Su İşleri'nin emaneten yapımını sürdürdüğü DOĞANKENT Hidroelektrik Santrali inşaatında Mühendis olarak çalışmaya başladım. 1971 yılında Doğankent'teki işi Başmühendis olarak bitirip, Etibank'a işletme için teslim ettik. Ben yine DSİ Samsun Bölge Müdürlüğü tarafından yapımına başlanan Hasan Uğurlu Barajına geçtim. Bir sene orada çalışıp, 1972 yılında askere gittim.

Askerden sonra Elazığ'a geldim. Bu kadar memuriyet yeter diyip, babamın da teşvikiyle Müteahhitlik firması kurmaya karar verdim. Aile olarak maddi durumumuz da iyiydi, Rahmetli babam; "Seni manen ve madden sonuna kadar desteklerim, sen bu işe başla" deyince, 1974 yılında Elazığ'da Koloğlu İnşaat adı altında bir taahhüt ve müteahhitlik firmasını kurup işe başladım. 6 ay hiçbir iş alamadım ve morali çok bozuldu. Acaba hata mı yaptım derken, Elazığ PTT Santral Binası inşaatını aldım. Ufak bir işti ama ilk işim olduğu için çok sevinmişim. PTT Binasından sonra, 1975'te Van Merkez Bankası inşaatı, 1976'da Malatya Dizel Elektrikli Lokomotif Tamir Atölyesinin inşaat işini aldım.

Sonra, babamın da telkiniyle erkek kardeşlerim ve babamla beraber Kolsan İnşaat Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.'yi kurduk. 1977 yılında, kardeşlerim, anne ve babamın ortaklığı ile Kolin İnşaat A.Ş. kuruldu. Tabii ondan sonra çeşitli işler aldık. Taahhüt işleri olarak Uluova Sulaması, Elazığ Kovancılar Sulaması, Elazığ dışında altyapı inşaatlarının yapımını da üstlendik.

1987 yılına kadar Elazığ'da kaldım. Bu arada, 1983 yılında arkadaşların teşvikiyle Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası başkanlığına seçildim. Başkanlığımın son iki yılında Elazığ Organize Sanayi Bölgesi altyapı yatırımını gerçekleştirdik. Finansmanın yüzde yüzü Halk Bankası kredisi kullanılarak yapıldı. Zaten Organize Sanayi Bölgelerinde sadece altyapısını müteşebbis heyet yapar; üstyapıyı, parseli alanlar yapar. Nitekim zamanında bitti. Yapımını da takip ettik. Mümkün olduğu kadar kaliteli yapmaya çalıştık.

Elazığ'daki iş hayatı ile Ankara'daki iş hayatı arasındaki en büyük farklar nelerdir? Bu farklar, iş stratejilerinizi nasıl etkiledi?

1987 yılında sadece ben Elazığ'da kalmıştım. Büyük abim rahmetli olmuştu. Veysi Abim ve kardeşim Celal Koloğlu Ankara'ya gelmişlerdi. Ankara'da Kolin İnşaatın ofisini kurmuştuk. Kardeşlerim Ankara'da, ben Elazığ'daydım, iş için Ankara'ya gidip/geliyordum. 1987 yılında babam rahmetli olunca, firmalarımızın merkezini Ankara'ya taşıdık. Taahhüdün merkezi Ankara olduğu için İstanbul'a gitmedik. 1987'de Ankara'ya geldikten sonra uzun süre Türkiye'nin birçok yerinde inşaat işlerine devam ettik. Anavatan Partisi döneminde Türkiye'de yatırıma çok fazla bütçe ayırmaya başlandı. Bu arada biz de epeyce iş aldık.

İş hayatında en büyük başarınız olarak neyi görüyorsunuz? Bu başarıyı elde etmenizi sağlayan en önemli faktörler nelerdi?

1997-98 yıllarında enerji sektörüne yatırım yapma kararı aldık. Benim enerji sektöründe bir geçmişim var. Devlet Su İşleri'nden geliyorum. Daha sonra da bu alanda çalışmışlığım var. Devlet Su İşleri'nde hangi projeler var diye yatırım planlarını aldık. Devlet Su İşlerine nerelerde yap-işlet-devret yapılabilir diye düşünürken, o dönemde Akköy-I HES projesi, arkasında da iki baraj yapılacağı için çok fizibil bir proje. Ona niyetlendik ve yap-işlet-devret modeli ile Akköy-I HES Projesine talip olduk. Kredi bulduk, çünkü 90 Milyon Dolarlık bir yatırımdı. Ardından Akköy-II HES, bu proje Türkiye'de tek. Dünyada ilk beşin arasında, 1200 metrelik bir düşüş dünyada çok az. Çok heveslendim ben, mühendislik harikası diye. Yoksa Akköy-I HES kadar fizibil bir proje de değil. Üç barajdan oluşan projeye baraj inşaatları ile başladık. Su alma yapısı olarak da kullanılan Yaşmaklı Barajı beton ağırlık tipi bir barajdır ki, Türkiye'de o dönemde 3 tane beton baraj vardı, bu dördüncüyü. Ben bundan 7-8 yıl önce bizim şantiye şeflerini, proje müdürlerini bir teknik geziye gönderdim, bölgeyi gezdirdik. Bu arada Akköy'e de gittiler. O dönemde de Sayın Başbakanımızın çığın projesi vardı gündemde, Boğaz Geçişi projesi.

Bizim mühendis arkadaşlar Akköy projesini görünce esas çılgın proje buymuş demeye başladılar. Yani bu işler başka türlü olmuyor, heyecanınız olmaz ise, ben heyecanımı hiç kaybetmedim. Sürekli bir şeyleri gerçekleştirmek için her kademede uğraştık. Ama sonuçta da böyle bir projeyi meydana getirdik. Türkiye'nin kaybettiği en büyük şey bence o heyecan.

İş hayatınız boyunca karşılaştığınız en büyük zorluk neydi ve bunu nasıl aştınız?

Yaptığımız işler içerisinde en çok beni etkileyen, İstanbul Havalimanının yap-işlet-devret projesidir. Biz 5 firma bir araya gelerek İstanbul Havaalanı ihalesine girdik. Gittik yeri gördük, gerçekten çok zor bir iş. Daha önce maden sahası olarak çalıştırılmış. Bütün İstanbul'un kömürü oradan taşınmış, delik deşik olmuş. Ondan sonra sahadan kum almaya başlamışlar. Bu defa da onlar delik deşik etmiş. Sonra da çıkan kazı, çukurlara doldurulmuş ve ağaçlandırılmış. Ama biz ağaçlandırılan kesimlerde o dolguları hiç göremedik. Sondajlar başlayınca, doğal zemin diye bir şeyin olmadığı ortaya çıktı. En sonunda toprağın hepsini kaldırıp doğal zemine indik, dolgu tabanında yeraltı suyu drenaj şebekesi inşa ettik, kazının kullanılabilir kısmını dolgu olarak kullandık. 700 milyon metreküp dolgu yaptık. 2 bin kamyon, 70 dozer, 120 büyük ekskavatör, greyder, silindir ile günde 700 bin metreküp hafriyat yaptığımız gün oldu. Altyapıyı

iki buçuk yılda bitirip, sonrada üstyapısını yaptık.

Dünyada bir projede günde 700 bin metreküp, toplamda 700 milyon metreküplük hafriyat işi daha önce hiç yapılmamış. Ne baraj projelerinde ne de başka bir projede. Sonra altı ayda da asfaltını serip pistlerini bitirdik. Bu gerçekten bir mühendislik başarısıdır ve bu büyük problemi yılların birikimiyle, mühendislik aşkıyla aştık.

Havaalanı işletmeye girdikten bir sene sonra biz hissemizi devrederek ortaklıktan ayrılmak zorunda kaldık, çünkü o sırada yerli linyitle elektrik üretimi için Soma termik santral işine girmiştik.

Elazığ'ın ekonomik potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz? Şehrin geleceği için neler önerirsiniz?

Ben bu konuda kötümserim, bunu her ortamda da dile getiriyorum. Elazığ'ın sanayide çok büyük bir potansiyeli maalesef yok. Elazığ'da sanayinin gelişmesi çok zor. Pazara uzaksınız, hammaddeye uzaksınız. Ne olabilir? Turizm olabilir. Ama turizme de halkın daha farklı bir bakış açısının olması gerekir. Çok daha erken olabilirdi bu turizm gelişmesi. Ama bu konuda biraz tutucudur Elazığ halkı. Turizmi de çok benimsemedi. Bence halen daha turizm Elazığ'ın lokomotif iş kolu olabilir. Turizm nasıl desteklenir? Bunu da tarihi eserlerle gastronomi ile desteklememiz lazım.

Gastronomi Elazığ için çok önemli, turizmi destekleyen bir konu. Bizim yemek kültürümüz Gaziantep, Adana veya Şanlıurfa gibi kebab kültürüne dayanmaz, çok daha kadim bir kültüre sahibiz bu konuda.

Tarım kalmadığı için tarıma dayalı sanayide gelişmiyor. Bir de tabi üzüm var Elazığ'ın değerli ürünlerinden. Boğazkere, Öküzgözü, Şilfoni gibi çok değerli üzüm çeşitleri. Ama şarap olmadığı müddetçe, üzümün de değerlendirilmesi bir türlü istenilen seviyede olmuyor. Elazığ bu konuya biraz soğuk bakıyor. Bu iki konu aslında çok önemli. Bunları da çok geliştirmedik. Mesela bu kadar üzüm yetiştiriyoruz ama markalaşamıyoruz. Elazığ'da en az iki misli daha lezzetli orçik yapıyoruz ama ismini bilen yok. Gümüşhane marka alıyor, tescil ettiriyor.

Elazığ'la olan bağınız hala devam ediyor mu? Şehrinize ve insanlarına nasıl katkı sağlıyorsunuz?

Aslında çok şey yapmak istiyoruz, çünkü Elazığ bizim için özel bir şehir ama maalesef istediğimiz ölçüde katkı sağlayamıyoruz. Yatırım yapmak çok önemli ama bir işin yaşaması için ekonomik olması lazım. Fizibil olması lazım. Elazığ'da alçı plaka yaptığımız Organize Sanayi içinde küçük bir tesisimiz var. Ama bizim istediğimiz ölçekte değil, 300 civarında istihdam sağlıyoruz. 2025 yılında istihdamı 50 kişi daha arattıracağız ama bizim hayal ettiğimiz ölçülerde maalesef hala değil.

Bunun yansırı sosyal hayata dokunduğumuz işler yapmaya da gayret ediyoruz. Babamın adına bir okul yaptık, Mehmet Koloğlu Anadolu Lisesi, rahmetli abimin adına bir okul yaptık, Metin Koloğlu Sağlık Meslek Lisesi. Depremde zarar gören kendi okulumuz, Elazığ Lisesi'nin binasını aslına uygun olarak yeniden yaptık. Şimdi hedefimizde Fırat Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümünü yapmak var. Projesinden binanın yapımına kadar bütün işi üstlenip, 2026'da başlayıp 2027 yılı öğretim yılının başlangıcına yetiştireceğiz inşallah.

Bu arada; Harput'un turizmine nasıl katkı yapabiliriz diye baktık. Bir restorasyona gireceğiz. Ko-

nak değil de, kale içerisinde bir proje yapmak istiyoruz. Kale içerisinde bir Osmanlı eseri var, onu hayata geçirelim, bir ilk olsun istedik. Kaledeki kazı çalışmaları çok yavaş gidiyor, bir an evvel kazıların bitip hayata geçirilmesi için buraya destek olmak istiyoruz. Önce bununla bir başlayalım, bakalım bir şeyler daha yapacağız inşallah.

Onun dışında yine sosyal projeler yaptık. Ne yaptık? Bir tane Samsun'da bir ilkokul yaptık. Bir tane Manisa'nın ilçesinde annemizin adına Nezihe Koloğlu İlköğretim okulunu yaptık. İzmir Gaz olarak, İzmir'de bir ilkokul yaptık. Efendim, Doğankent'te Veysi Akın Koloğlu Meslek Yüksek Okulu yaptık, yurtlar yaptık yine annemizin adına. Elazığ'da yaptığımız okulların yurtlarını da yaptık. Yani biz hep eğitim peşindeyiz, mümkün olduğu kadar eğitimi desteklemek istiyoruz.

Elazığ'dan getirdiğiniz gelenek ve göreneklerin iş hayatınıza etkisi oldu mu? Bu etkileri örneklerle anlatabilir misiniz?

Şimdi en büyük örnek Elazığ'ın kültürüyle yetişmiş ailemizden, yaşadığımız ortamdan geldi tabi ki. Biz Elazığ'ın en zengin 4-5 ailesinden biriydik, ama çocukken babam bize hep "Oğlum, gösterişli yaşamayın, okula giderken de gerekirse yamalı da giyin bunda utanılacak bir şey yok, çevrenize uyun" derdi. Bizi hep mütevazı olmaya mütevazı yaşamaya yönlendirirdi. Aldığımız bu hayat dersi kardeşlerimde de bende de hala yaşamakta, bu duruma gelmişken dahi hepimiz normal apartman dairelerinde oturuyoruz. Hiçbirimizin gösterişli bir yaşam tarzı olmadı, Elazığ'da ne idiysek, nasıl yaşıyorsak burada da aynı şekilde yaşamaya devam ediyoruz. Elazığ'dan getirdiğimiz en büyük değer bence tevazu.

Başarılı bir iş insanı olmak için gençlere vereceğiniz en önemli tavsiyeler nelerdir?

Çalışmak, çalışmak, çalışmak. Gençlerimizin bıkmadan usanmadan çalışmaları lazım, ülkeye borçları var, hizmet etmeleri lazım. Türkiyede okuyup, sonra yurt dışına yerleşenlere kızarım. Bir anekdot anlatayım: Firmamızda çalışan bir elemanımız vardı bizim.

ODTÜ mezunu, kızını Amerika'ya götüreceğini kendisinin de oraya yerleşeceğini söyledi, bu ülkeye senin de kızının da borcu var, bana borcunuz var dedim. Bizim vergilerimiz ile kızını okuttun dedim. Sen öyle okudun, kızın da öyle okudu. Borcunuz var kardeşim. Önce bu ülkeye borcunuzu kapatın sonra nereye gidiyorsanız gidin dedim. Bu konuda çok hassasım. Ülkemizde bir insanın yetişmesi için hakikaten çok büyük paralar harcıyoruz altyapısından eğitime kadar çok para harcıyoruz. Bunlar bu ülkeye hizmet etmeli. Dışarıda okuyanlara da aynı şekilde karşıyım, gidip yurt dışında okuyorlar ama parayı bu ülkenin kaynaklarından kullanıyorlar çalışma hayatına da orada başlayıp orada kalıyorlar. Ülkeye herkesin borcunu çalışarak ödemesi lazım, ben bu yaşında hala çalışarak ülkeme olan borcumu ödüyorum, kendimi öyle kabul ediyorum.

***İş hayatınızda örnek aldığınız birisi var mı?
Bu kişiden ne öğrendiniz?***

Babamı örnek aldım, çünkü babam da çok dürüst ve katıydı. Ahlak konusunda da çok katıydı. İş konusunda da korkunç bir disiplini vardı. Ben ondan etkilendim. Onun dışında dışarıdan başka kimseden etkilanmedim. Rahmetli Turgut Özal'a özel bir sevgim vardı. O bu Ülkeye çok yeni fikirler getirdi. O güne kadar akla gelmeyen şeylerin gayet normal olduğunu öğretti Türkiye'ye. Ona karşı bir hayranlığım vardır.

Kolin inşaat olarak, gelecek beş yıl içerisinde hedefiniz nedir?

Şu anda yurt içerisinde fazla işimiz yok. Ağır-
lıklı işimiz yurt dışında. Azerbaycan, Suudi Arabistan ve Polonya'da işlerimiz var. 20 yıldır Azerbaycan'dayız. Ama çıkacağız Azerbaycan'dan. Azerbaycan'ın şu anki şartları iyi değil. Polonya tabii hem Avrupa Birliği üyesi hem uzun yıllar komünizmle yönetilmiş bir ülke. Yani çarklar o kadar yavaş dönüyor ki bizim hiç alışık olmadığımız şekilde. Orada çok zorlandık başlangıçta. Şimdi üç tane işimiz var. Birini yapıyoruz. İnşallah ikinci ve üçüncüsünü de birincinin tecrübesiyle daha iyi yaparız. Ama Avrupa Birliği'nin Türklere karşı çok zorlayıcı bir tutumu var. Ne ele-

man götürebiliyoruz, ne de istediğimiz malzemeleri. Elemenda büyük sıkıntımız var. Vize vermiyorlar, çalışma izni vermiyorlar. Avrupa Birliği'nin kredi-
siyle iş yapıyorlar. Polonya'da, Romanya'da bizim paramızdan niye Avrupa Birliği dışındaki ülkelerin firmaları kazansın gibi bir durum oluşmaya başladı yavaş yavaş. Suudi Arabistan'da büyük kapsamlı işimiz var. Onların büyük yatırımları içerisinde 2 paket aldık, 2 milyar dolar civarında işimiz var orada.

Ankara'da veya Elazığ'daki sivil toplum kuruluşlarına destek veriyor musunuz?

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı'na elimizden gelen desteği vermeyi çalışıyoruz, bunun haricinde ailemizin Kolev adında bir vakfı var, buradan 300 öğrencimize, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı aracılığıyla 50 öğrenciye, kendi adıma da İstanbul Teknik Üniversitesinde 20 öğrenciye burs veriyoruz.

Kolin İnşaat sizden sonra kimler tarafından yönetilecek, 2.Kuşak mirasınızı geleceğe taşıyabilecek mi?

Bizden sonra işlerimizi inşallah çocuklarımız devralacak ve bizim getirdiğimiz noktadan çok daha ileriye taşıyacaklar diye umut ediyorum. Şirkette görevli iki oğlum var, rahmetli Veysi Abimin iki oğlu var, bir tane Celal kardeşimizin oğlu, bir tane de rahmetli büyük abimin kızı var. Onlar şirketin içerisinde belli kademelerde faal olarak çalışıyorlar zaten. Bu kadar emek verdiğimiz büyüttüğümüz firmamız eğer gelecek kuşaklarla yaşamayacaksa bu kadar mücadele etmenin bir amacı olmaz zaten. Rahmetli babamla, amcam 50 yıl bir ortaklık sürdürdüler. Yani bizde beraber iş yapma kültürü aileden geliyor. Ortaklık büyük fedakârlık ve hoşgörü ister, biz buralara kadar getirdik bizden sonra bayrağı çocuklarımız taşıyacak inşallah.

Genç girişimcilere destek olmak için neler yapıyorsunuz veya yapmayı düşünüyorsunuz?

İstikbal gördüğüm, özellikle mühendisleri, hem çok sever hem de çok desteklerim. Gözlerinde o ışığı gördüğüm gençleri belli bir noktaya getirmek için elimden geleni yaparım, bundan zevk alırım. Bu ülkenin genç mühendislere ihtiyacı var. Bizim şantiyelerimizin birçok noktasında Fırat Üniversitesi Mühendisleri var ve ciddi çok başarılı oldular. İstanbul Havaalanının başındaki 3 mühendisimiz Fırat Üniversitesi mezunuydu mesela. Bunun için zaten Elazığ Fırat Üniversitesi, Mühendislik Fakültesini destekliyorum. Hatta, Üniversiteye şöyle bir teklifte de bulundum: İki mastır veya doktora öğrencisini tespit edin, Elâzığ'a geri dönmek şartıyla, yurt dışı masraflarını biz karşılayıp bir katma değer oluşturalım. Bu sene ilk önerilen kişiyi gönderdik, bundan sonra da devam edecek inşallah.

Prof.Dr. Ahmet KARATAŞ

Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

HARPUT'UN ÖZ ÇOCUĞU: ÖĞRETMEN FETHİ GÜRSOY

Harput kültür tarihçisi İshak Sunguroğlu Cumhuriyet döneminin Elazığ'daki önemli eğitimcilerinden ve edebiyat insanlarından olan Fethi Bey'i başlıktaki ibâreyle tanımlar. (1) Hayatını öğrencilerin yetişmesine adanmış, yurdun çeşitli okullarında Türkçe öğretmenliği ve idârecilik yapmış bir eğitim nefridir Fethi Bey. 1916'da Harput'ta dünyaya gelmiştir. Babası Bağdat'a, Halep'e, Şam'a kervanlarla sefer düzenleyen kumaş tüccarı Mehmet Nuri Bey'dir. Annesi Atiye Hanım'dır. Fethi Bey çok küçük yaşta annesini ve babasını kaybetmiştir. Birini hastalık, diğerini Yemen almıştır elinden. Seferberlik zama aha haber alınamamıştır... Geriye yetim ve öksüz 3 çocuk kalmıştır: Fethi Bey, Vasfiye ve Raife Hanım... Bu üç kardeşi halaları Zehra Hanım büyötmüştür. Ona olan minnet duygusunu hayatı boyunca dilinden düşürmeyen Fethi Bey, **"Halam hem annemiz hem babamız oldu."** diyecektir. Kızına annesinin, oğluna babasının adını vererek onların varlığını ismen de olsa yaşatmaya gayret etmiş, bir kızı daha olsa ona da halasının adını vereceğini yakınlarına söylemiştir.

Fethi Bey ilk tahsilini Harput'ta tamamlamış, 1930'da Atatürk'ün yazılı emriyle Elaziz Muallim Mektebi'ne (Öğretmen Okulu) kabul edilmiş (öğrenci numarası 466), bu okulun lağvedilmesiyle

Erzurum Erkek Muallim Mektebi'ne geçmiş, buradan 1936-1937'de iyi derece ile mezun olarak meslek hayatına atılmıştır. İlk öğretmenlik yeri Arda han'ın bir köyü olmuş, ardından Keşan (Edirne) ve Zonguldak'ın köylerinde mesleğini sürdürmüştür.

1941'de Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü'nün imtihanına girerek Türkçe-Edebiyat şubesine kabul edilmiş, buradan 1944'te mezun olmuştur.

Enstitü'nün son sınıf talebesiyken Ankara Halkevi'nin açtığı bir ulusal şiir-hikâye yarışmasına **"Ay"** isimli mensur şiiriyle katılmış ve Türkiye birincisi olmuştur. Bu birincilik okulda büyük sevinç yaratmış, herkesin parmakla gösterdiği biri haline gelmiştir. Ödöl olarak Ankara Halkevi tarafından kendisine Maârif Vekâleti'nin **"Klasikler"** serisi hediye edilmişse de Fethi Bey esas ödölünü özel bir karar-nâmeyle -kendi isteği üzerine- Ârifiye Köy Enstitüsü (Sakarya) Türkçe öğretmenliğine atanmakla almıştır. Enstitü müdürü Esat Altan, öğretmenler Hüseyin Nâmık, Nâmdar Rahmi Karatay ve Mustafa Nihat Özön gibi meşhur Türkolog ve edebiyatçıların sevgisine mazhar olan Fethi Bey, onların delâleti, zamanın İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un da emriyle bir günde Ârifiye'ye tayin edilmiştir.

Onunla birlikte kardeşleri Vasfiye ve Raife Hanım da Gazi Terbiye Enstitüsü'nde parasız yatılı olarak okuyup öğretmenlik mesleğine atılmışlardır. Raife Hanım Isparta'nın Sütçüler kasabasında görevini yaparken genç yaşta hayatını kaybetmiştir. Vasfiye Hanım ise Zonguldak'a fen bilgisi öğretmeni olarak atanmış, oradaki görevi esnasında Müftü Kemâleddin Efendi'nin kızı Râşide Hanım'ın aracı olmasıyla Avukat Ömer Naîmî Bey'le (Efendigil) tanıştırılmış ve bir süre önce eşi Naciye Hanım'ı kaybeden Naîmî Bey'le 1941'de evlenmişlerdir. Prof. Dr. Canan Efendigil Karatay bu evlilikten dünyaya gelmiştir. Yani Vasfiye Hanım Canan Hanım'ın annesi, Fethi Bey de dayısıdır...

Fethi Bey Ârifiye Köy Enstitüsü'nde 1947'ye kadar hem Türkçe öğretmenliği hem de baş muâvinlik yapmış, 1947'de kayınpederi Ömer Naîmî Bey'in ısrarları üzerine Elazığ Erkek Sanat Enstitüsü'ne tayinini isteyip gelmiş, üç yıl orada görev yaptıktan sonra 1950'de yeniden açılan Elazığ/ Palu Ortaokulu'na kurucu müdür olarak nakledilmiştir. İshak Sunguroğlu Fethi Bey'in bu okulda çok iyi hizmetlerde bulunduğunu vurgulayarak okula Fethi Gürsoy Bey'in adının verilmesini tavsiye etmişse de bu çağrı karşılık bulmamıştır.

Fethi Bey 1954-1960 yılları arasında Aydın'ın Koçarlı kazası ortaokulunda müdürlük yapmış; lise çağına gelen kızı Atiye Lale'nin eğitimini sürdürebilmesi için lisesi olan bir şehre tayin istemiş, bunun üzerine 1960'ta Sivas'a nakli gerçekleşmiştir. Orada Devlet Demir Yolları'nın inşâ ettiği Demir Ortaokulu'nda bir yıl görev yapmış, 1961-1964 arasında ise Dört Eylül (Atatürk) Ortaokulu müdürlüğüne geçmiştir.⁽²⁾ Fethi Bey'in son görev yeri ise İstanbul olmuştur.

1964-1972 yılları arasında Fatih Gelenbevî Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra İstanbul Kız Lisesi Türkçe ve edebiyat öğretmenliğine naklolmuş, kısa bir müddet sonra da emekliliğe ayrılmıştır. Emekliliğinin ilk yıllarında ise Kültür Koleji'nde edebiyat dersleri vermiştir.

1987'de yüksek tansiyon sebebiyle geçirdiği beyin kanaması sonucu felç olan Fethi

Bey, 9 yıl bu şekilde hayata tutunmaya çalışmış, son yılında tamamen yatağa bağlı hâle gelmiş ve 1996'da Acıbadem'deki bir bakımevinde vefât etmiştir. Kabri İstanbul Topkapı Mezarlığı'ndadır.

Fethi Bey iki evlilik yapmıştır. İlk eşi ve çocuklarının annesi Avukat-Müftü Ömer Naîmî Bey'le Nâciye Hanım'ın kızları Nebihe Hanım'dır. Nebihe Hanım Elazığ'ın Cumhuriyet Dönemi'ndeki ilk müftüsü Kemâleddin Efendi'nin torunudur. 1919'da Harput'ta dünyaya gelmiş, dedesinin konağında onun terbiye ve gözetiminde büyümüş, Fethi Bey'le Mayıs 1945'te evlenmiştir. 37 yıl süren bu evlilikten Atiye Lale Hanım ve Mehmet Nuri Bey doğmuştur. Aldığı ağır romatizma ilaçları yüzünden midesi delinen Nebihe Hanım 20 Eylül 1982'de 63 yaşındayken vefât etmiştir.

Kızı Atiye Lale Hanım bir yıl Fransız filolojisi okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne geçerek buradan mezun olmuş, THY'de yer hizmetlerinde (kayıp eşya bürosu) çalışmış, kanserden hayatını kaybetmiştir. Oğlu Mehmet Nuri Gürsoy Bey ise 50 yıllık avukat olup mesleğine İstanbul'da devam etmektedir.

Fethi Bey Nebihe Hanım'ın vefâtından bir müddet sonra İstanbullu Sevim Hanım'la evlenmiştir. Fakat birkaç yıl sonra Sevim Hanım da vefât etmiş, Fethi Bey rahatsızlığı sebebiyle Yeşilköy'e, kızı Atiye Lale Hanım'ın yanına yerleşmiştir. Hastalığı ağırlaşınca Lale Hanım bakamaz olmuş, Nuri Bey'in de muvâfakatıyla bakımevine yerleştirilmiştir.

Hayatını mesleğine vakfetmiş olan Fethi Bey eğitimciliğini emeklilikten sonra da sürdürmüştür. Başta Ârifiye Köy Enstitüsü ve Gelenbevî Ortaokulu olmak üzere yurdun çeşitli yerlerinde yaptığı görev esnasında onlarca çocuğa ufuk çizmiş, edebiyat sevgisi aşılamış, onları yazar ve şâir olmaya teşvik etmiş; aradan geçen yıllara rağmen onların bir kısmıyla irtibatını kesmemiştir. Meselâ 1945'te öğrencisi olan Sakaryalı yazar Abdullah Çelik'e (ö. 2018) yazdığı mektuplar hayatının sonlarına kadar öğrencileriyle ilişkisini sürdürmesinin önemli örneklerindendir.

*“İnce ve asil ruhlu” Harputlu öğretmen Fethi Gürsoy Bey.
Yıl 1972, İstanbul Kız Lisesi’nin bahçesinde öğrencileriyle...*

*Fethi Bey’in I. Dünya Savaşı’nda Yemen’e
asker olarak gönderilen ve bir daha döne-
meyen babası Mehmed Nuri Bey (solda).*

Fethi Bey giyim kuşamına çok dikkat eder, emeklilik dönemi de dahil olmak üzere her gün tıraş olur, evde bulunacak olsa bile birini ağırlayacakmış gibi temiz ve tertipli giyinir, kırıvatlı, mümkünse takım elbiseli gezerdi. Oğlu Avukat Mehmet Nuri Bey babasını hiç spor kıyafetle görmediğini belirtmektedir. Nuri Bey, babasının dindar bir insan olmasa da dinî değerlere saygılı, etrafındakileri inançlarına göre sınıflandırmayan biri olduğunu; bayramdan bayrama camiye gittiğini, kendisini de çocukken oraya götürdüğünü ifade etmektedir. Fethi Bey haftada iki gün evine çok yakın mesâfede -Fatih/ Kızıtaşı'nda- bulunan Elazığlıların kahvesine gider, orada başta Hanağaları ve Şedeleler olmak üzere hemşehrileriyle buluşur, sohbet ederdi. Son yıllarında en yakın arkadaşı ise meşhur şâir Fazıl Hüsnü Dağlarca idi. Onun Pertevniyal Lisesi civarındaki kitabevine haftada iki-üç gün uğrar, saatler süren edebiyat sohbetleri yaparlardı.

Fethi Bey zaman zaman tecrübelerini kaleme alır, onları Elazığ'ın gazetelerine, Elazığlıların çıkarttığı dergilere yollardı. Turan Gazetesi ve Kürsübaşı Dergisini buna örnek verebiliriz. Ârifiye Köy Enstitüsü'ndekeyken öğrencileriyle birlikte aylık Köycüler Dergisi'ni çıkarmış, çeşitli oyunlar, piyesler, tiyatrolar ve yarışmalar düzenleyerek öğrencilerin kabiliyetlerini sergilemelerine fırsat ve imkân tanımıştır. Bu öğrencilerden Abdullah Çelik'in şu satırları Fethi Bey hakkında yeterli kanaat verecektir:

Ârifiye Köy Enstitüsü 4/B 550 numaralı öğrenciyim. Okulda Türkçe-Edebiyat öğretmenini Fethi Gürsoy'un yönetiminde ayda bir Köycüler Dergisi yayınlanmaya başladı. Teksir makinası ile. 1000 adet, orta boy, 12 sayfa. Fethi Gürsoy çok çok iyi bir öğretmendi. Şâirdi. Gazi Eğitim Enstitüsü[nün] çok başarılı [mezunlarındandı.] Ödül alarak öğretmen olma hakkı kazanmıştı rahmetli. Bu nedenle istediği yere atanacağı söylenmiş, Arifiye Köy Enstitüsü'nü istemiş. Arzusu yerine getirilmiş...(3)

1-İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında, İstanbul 1959, II, 498.

2-Hakkı Göktürk, "Fethi Gürsoy", İstanbul Ansiklopedisi, XI (İstanbul 1973), 683.

3-Sakarya Yenigün Gazetesi, 14 Temmuz 2016.

4-İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında, II, 499-500.

Fethi Gürsoy, hisli bir şâir, kalemi kuvvetli bir yazardı. Akıcı ve sade Türkçeyle yazdığı yazılarla okuyucuyu daha ilk paragrafta tesiri altına alırdı. Çok küçük yaştayken kaybettiği annesinin adını kızına verdiğini yukarıda yazmıştım. Ona olan hasretini dindirememiş olacak ki Anneme başlıklı bir şiir yazmış, başkalarından işittiği kadarıyla onu tarif etmeye çalışmış, kızının simasında onu tahayyül etmiştir:

*Anne, yüzün nasıl, rengin nasılmış
Bunu benden başka herkes biliyor!
Soyun sopun da pek asılmış...*

*Ellerden duyuyorum:
Kısa boylu, uzun saçlı olduğunu,
Daha pek gençken açmadan solduğunu...*

*Oğlum olursa diye kurbanlar
adamışsın Allah yoluna
Fatih Ahmed'e gidip mumlar
yakmışsın sağına soluna...*

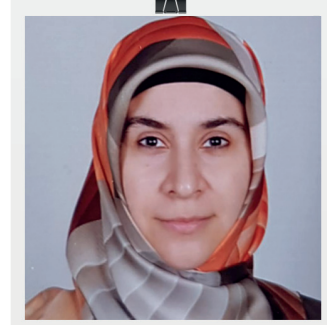
*Gel zaman git zaman doğurmuşsun bir erkek
Ne olacağı meçhul, bu el kadar oğluna
Terk etmişsin yerini, biz buna n'edek...*

*Torunun bile oldu, sereserpe büyüyor
Görenler hep 'Bârekallâh! Tıpkı rahmetli!' diyor.*

*Bir bakımdan yerini belki de tutar diye
Onun da ismi oldu, senin gibi Atiye! (4)*

Fethi Bey'in şiirlerine, yazılarına ne oldu bilmiyoruz. Başta Enstitülerin çıkarttığı dergiler olmak üzere Cumhuriyet dönemi dil ve edebiyat dergilerinin sistematik indeksleri düzenlenirse oralarda yayımlanan şiirlerine ulaşabileceğimizi ümit ediyoruz. (5)

5-Bu yazıyı hazırlarken çeşitli kaynakların yanısıra Fethi Bey'in oğlu Avukat Sn. Mehmet Nuri Gürsoy ve yeğeni Prof. Dr. Canan Efendigil Karatay'dan istifade ettim. Beni M. Nuri Bey'e Feza Turhan Tosun Hanımefendi ulaştırdı. Hepsine şükran ve minnet borçluyum.

Prof. Dr. Ebru BURCU YILMAZ

İnönü Üniversitesi en-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

ŞEHRİN DİL İÇİNDEKİ YOLCULUĞU: EDEBİ HAFIZADA HARPUT

*“Hayatın bir dönemini unutmak,
o zamanlar etrafımızda olan kişilerle teması
kaybetmektir.”*

M. Halbwachs

Harput’un eski zamanlarına şahitlik eden edebi eserleri okurken şehrin sokaklarında dolaşan metnin kahramanı değil aynı zamanda okurun bilincidir. Metin hem bir estetik obje olarak okuruyla buluşur hem de ona keşif duygusu yaşayabileceği bir alan sunar.

Edebiyatın gücü söylediklerinden ziyade söyleme biçiminde ve kişiye yaşattığı algı zenginliğindedir. Bu açıdan edebiyatın penceresinden bir şehre bakmak, okurun şairane bir duyarlılıkla çevresini görme ve güzeli takdir etme becerisi kazanmasına vesile olabilir. Edebî ürünler sadece kâğıda geçirilmiş metinlerden ibaret değildir. Sözlü kültüre ait birikim de yazıyla kayıt altına alınmış eserler kadar kültürel hafızanın muhtevasını oluştururlar. Harput’un kimliğini meydana getiren birikime bakıldığında şüphesiz türkülerin müstesna bir yere sahip olduğu görülür. Her ne kadar toplumdaki yaygın anlayış, türkülerini bir eğlence vasıtası olarak kabul ediyorsa da türküler ses, söz ve muhtevasıyla derin ve incelikli ürünler olarak değerlendirilmelidir.

Metin Önal Mengüşoğlu, Harput Şehrengizi’nin türküler bahsinde **“toplumun şeriye sicilleri”, “tarihin atardamarı”, “vakanüvislerin biricik kaynağı”** ve **“halkın kalp atışları”** olarak nitelediği türkülerin bir halkın halet-i ruhiyesini okumak için değerlendirilmesi gereken gerçekçi fotoğraflar olduğunu söyler: “

Türküler beşeri ifadenin en katışıksız, en derin, en kalbî terennümüdür. (...)En doğal, en fitrî, en bozulmamış ve en duygusal beşerî espriyi türküler dağıtırlar dünyaya. Halk sabrının ve muhayyilesinin dibe vurduğu zamanları öğrenmek isteyenler lütfen türkülere müracaat ediniz. Halk için bıçağın kemiğe dayandığı zamanların çetelesini kim tutuyor sanırsınız; yine türküler... Hafızaların kadim defterinden her şey silinse türküler silinmez.”¹

Türküler, şehrin müzik kültürünü oluşturan zengin kaynaklardır. Türküler üzerinden gündelik hayatın tarihi ve sosyolojisi üzerine tespitler yapılabileceği gibi müzik coğrafyası gibi incelemeler de bu çalışmalara farklı bir boyut kazandırabilir. Bir yörenin türkülerinden hareketle topografik, klimatik, ekonomik, hidrografik açılardan analizler ortaya koymak ses kimliğinin muhtevasının zenginliğine işaret eden nitelikli sonuçlar sunabilir.

Türküler bir kültürün özgün yönünü aksettiren ürünlerdir. Yörelere kimliğini temsil eden türküler, bize kim olduğumuzu, hangi süreçlerden geçtiğimizi, kültür tarihimizin evrelerini göstermesi bakımından önemlidir ve bu sebeple ihya edilmelidir. Cengiz Aytmatov'un Gün Olur Asra Bedel romanında Abutalip, türkülerini teker teker kaydederken bu konuya neden ehemmiyet verdiğini açıklar: ***“Onları kaydeden bir yazar olmasa zamanla unutulup gider ve bir daha kimse hatırlamaz. Bana göre bu türküler bize geçmişimizi anlatan belgelerdir. (...) Ne güzel türküler yakarmış eskiler!***

Her türkü tek başına bir tarih sanki. Öyle içten, öyle canlı ki, insan türküyü yakanları, onların acılarına ortak olmak, onlar gibi sevmek istiyor. Daha yakından tanımak istiyor onları. O nesiller işte bu türkülerde, bu türkülerle yaşamaya devam ediyorlar.”²

Türkülere yansıyan mekânsal hafıza, bütün canlılığıyla Harput'u yaşatmaktadır. Yer ve kişi isimleri, meslekler, kullanılan eşyalar, evin dekoratif yönleri, eğlence anlayışı, mahalle ve sokaktaki hayat gibi günlük hayatın tarihine ilişkin pek çok ayrıntı türküler vasıtasıyla bugünle buluşur. Şehrin kimliği kadar ses hafızasını da oluşturan türküler, ait oldukları yörenin adeta kültür elçileridir. İshak Sunguroğlu, Harput'u ilmek ilmek işlediği çalışması Harput Yollarında'da ***“Harput'da bir karış Kayabaşı, Tepebaşı ve bir avuç toprak tümseği yoktur ki Harput'un ses ve sazını içine çekmiş olmasın”***³ sözleriyle mekâna sinmiş olan geçmiş zaman güzellere dikkat çeker.

Elazığ türkülerini dinleyenler müzikal olduğu kadar mekâna dâir de bir tecrübe yaşarlar. Gözlerinin önünde Harput'a dair manzaralar canlanan dinleyici, bir rotayı takip ederek ilerler şehrin kayıp zamanlarında. Meteris'ten Yığıncı'ya, Hüseyinik'ten şehir yoluna, Hafo'nun evine doğru gider, Yüksek minarenin kandilleri içini ısıtır, Ahçık'ın hikâyesiyle dertlenir. Hülâsa bir Harput tarihinin içinde yol aldığını hissederek. Hikâyesi olan türküler birer roman gibi okunabilir. Elbette türkünün ifade imkânları romanınki kadar geniş olamayacağı için vaka daha kesif ve tekrarlarla ilerleyen bir düzen içinde nakledilir. Romanda ise olay örgüsünü destekleyen diğer yapı unsurları, daha fazla ayrıntı sunar ve olayların arkasındaki insan psikolojinin anlatılmasına müsaade eder. Ancak romanın sayfalarca malumatla oluşturamadığı etkiyi türkü tek dizeyle yapabilir:

“Dağ üstüne dağı koysam dağ olmaz,

Ah çekenin yüreğinde yağ olmaz.

Yüz yaram var hiç birisi sağ olmaz,

Konma bülbül, konma mezar taşıma

Bu genç yaşta neler geldi başıma”

Bir romanın karmaşık bir olay örgüsü içinde aktardığı ruh tahlilleri ve sosyolojik manzaraları muhtasar bir şekilde türkü tadında duyuran dizeler, edebiyatın farklı bir tonda şehre bakışını dikkatlere sunar:

Vardım baktım demir kapı sürgülü,

Siyah saçlar sırma ile örgülü.

Benim yarım annesinden görgülü.

Sende hançer bende yürek yâresi,

Nedir Allah bu derdimin çâresi.

Türkölere konu olan hadiseler romanın geniş soluklu anlatımıyla da işlenir. Örneğin Harput'taki çok kültürlü ortamı yansıtan Ahçık türküsünde işlenen hikâyenin benzeri Şemsettin Ünlü'nün Yukarışehir romanında da görülür. Şemsettin Ünlü, Yukarışehir (1986), Toprak Kurşun Geçirmez (1988), Yüz Uzun Yıl (1993) ve İsmet Paşa'nın Ağır Topları (2003) adlı eserleriyle nehir roman tarzında bir seri oluşturarak Harput'u merkeze alan romanlar kurgulamıştır. 1928 yılında Harput'ta doğan Ünlü, ilkokulu burada okur. Yazar, romanlarını kaleme alma gerekçesini anlatırken şehirle arasındaki gönül bağına dikkat çekerek Harput'u **"yazılası bir şehir"** olarak tanımlar ve yazmadığı takdirde bu sorumluluğun, içinde bir yük gibi kalacağını söyler. **"Harput'un bugün kültür ve tarih açısından yeniden tanıtılabilmesi ve yaşatılabilmesi için Şemsettin Ünlü'nün romanları vesika hükmünde bir niteliği barındırmaktadır. Harput'un mekân haritasını çıkarmak isteyenler bu romanlardan hareketle Harput'u keşfedebilir ve şehrin mazi ile bugünü arasında bağ kurabilirler."**⁴ Dabak ustası Yusuf'la Ermeni Hermin arasındaki kalbi alaka etrafında gelişen olaylarla şekillenen Yukarışehir romanı, Harput'un kayıp zamanlarına ışık tutan bir metindir.

James Joyce'un **"Dublin bir gün yerle bir olursa benim eserime bakılarak yeniden inşa edilebilir"** şeklinde hatırlayabileceğimiz sözü, Harput'u canlı bir kültürel ortam içinde resmeden yazarlar ve romanları için de geçerlidir.

Bugün geçmiş zaman, kokusunu kaybetmiş olsa bile Ünlü'nün romanları ile muhayyel düzlemde bir canlandırma yapılabilir hatta haritalama yöntemiyle eski Harput fiziki plana aktarılabilir. 1996 yılında yayımlanan Yerler Mühürlendi romanıyla Metin

Önal Mengüşoğlu da, kelimeleri birer fırça darbesi gibi kullanarak resmeder eski Harput'u. Ayrıca olay örgüsünden ziyade satır aralarında verilen ayrıntılarla şehirde yaşama üslubuna dair önemli bilgiler elde edilir. Gündelik hayatın tarihine dair önemli bir eser olan Yerler Mühürlendi romanı Harput'un kayıp hafızasını bulabileceğimiz kurmaca bir hafıza mekânı olarak değerlendirilebilir.

Sakinlerinin fecr vaktiyle uyandığı taştan yapılmış bağ evindeki günlük koşuşturmalar ayrıntılarıyla tasvir edilirken, mekâna ruh kazandıran hususiyetlere de dikkat çekilir. Roman kişilerinin asıl evleri Yukarışehir'in Kayabaşı mahallesindedir. Altı ay şehirli, altı ay bağbancı olarak yaşarlar. Bu durum Yukarışehirli orta ve üst seviyedeki bütün aileler için geçerlidir. Zira Yukarışehir'in arazisi bağ bahçeye pek uygun olmadığı için geçim kapısı olarak da böyle bir yol tercih edilir. Her sabah bağ evinde su suvarırken Kur'an-ı Kerim'den ve Mevlid-i Nebi'den parçalar okuyan Fethiye Hanım, bir perde ile ayrılan iki odadan ibaret mütevazı evinde önceki akşamdan mayaladığı hamuru ocağa götürerek günlük mesaisine başlar. Said Ağa'nın Yukarışehir'de bir köşker dükkânı vardır. Anlamı sonradan unutulmuş bazı meslekler de bu vesile ile hatırlanır. Sözelimi, tarımla ilgili mesleklerden biri olan ve **"ekin işi bitinceye kadar çalışan tarla işçisi"**⁵ anlamına gelen ayakçıl, demirci dükkânında körük kullanan körükçü gibi. Şehirdeki iktisadi hayatın mahiyeti resmedilirken aynı zamanda henüz modern hayatın gereklerine maruz kalmamış şehirlerdeki üretim ve tüketim pratiklerine dair ayrıntılar, emeğin hafızasının bir başka boyutunu ortaya koyar. Henüz buz makinalarının olmadığı dönemde Yukarışehir'deki kar kuyularında karın nasıl biriktirildiği ve muhafaza edildiği Yerler Mühürlendi romanında Said Ağa'nın kar kuyuları bahsinde anlatılır.

Said Ağa'nın kar müşterileri vardır: *"Dondurmacılar, gazozcular, kasaplar, tereyağı, peynir, su, şurup ve ayran satıcıları onun titizlikle muhafaza ettiği karın yolunu gözlerler: "Kuyular derede değil, tepelerde, evlerden uzak, yola yakın yerdeydiler. Birbirlerine yakındılar. Tepelerdeki kar hem daha bol, hem daha temiz olurdu. Tepelerde karı istif etmek ve taşımak kolaydı. Şehre gidileceği zaman merkez, yokuşları yüksüz çıkar, yükünü tepede, düzlükte alırdı."*

Edebi hafızanın bugüne dönük yönü, eleştirel düzlemde mekâna karşı işlenen suçlar ve şehir algısında meydana gelen değişimin olumsuz yönlerine dair tespitler içerir. Yazarlar, mekânsal hafızanın tahribatına yönelik eleştirilerde edebiyatın ima gücünden yararlanırlar. Zira *"ima edilen bir şey, bildirilen bir şeyden çok daha etkilidir"*⁶. Şehrin maruz kaldığı imar politikalarının olumsuz etkileri edebiyatçılar tarafından masal, efsane ve mitlerle, mecaz ve metaforlar yardımıyla dile getirilir. Sözgelimi Ahmet Kabaklı'nın, çocuklara yönelik masallar gibi görünen aslında yetişkinlere de hitap eden Ejderha Taşı kitabı ve Metin Önal Mengüşoğlu'nun Yerler Mühürlendi romanında bir efsane olarak bahsedilen Ejderha Taşı, eleştirel bir üslupla gündeme getirilir. Kabaklı, annesinden dinlediği masalı okurlarla paylaşırken, Mengüşoğlu'nun romanında *"Ejderha Taşı"* başlıklı müstakil bir bölüm yer alır. Metnin kendisinden ziyade Kabaklı'nın güncel gelişmeler ışığında yaptığı yorum ve eleştiriler daha dikkat çekicidir: *"Zamanlar geçti, Ejderha Taşı'ndan korkmaz oldum. Hatta bu asrın dev kamyonlarını, silahlarını, tanklarını, uçaklarını, onların ölüm saçan, yıkan, kazalarda insanlar parçalayan vahşetini gördükçe eski zamanın o ejderhaları bana çok da munis, afacan, yaramaz ve sevimli gelmeye başladılar."*⁷

Şehir eleştirisi olarak okunabilecek metinlerden biri de Cevat Fehmi Başkut'un Harput'ta Bir Amerikalı adlı tiyatro eseridir. 1955'te üç perdelik komedi olarak yazılan bu tiyatro eserinde Başkut, Harput'u *"coğrafya'nın ve iktisat kaidelerinin ölü-*

me mahkûm ettiği bir şehir" olarak tanımlar. Eserini yazmadan önce Harput'un altın devirlerine dâir hikayeler dinleyen yazar, oyunu Harput'ta kalanlara ve Harput'u sevenlere ithaf eder: *"Onun unutkan evlatlarının vefasızlıklarını dinleyerek yüreğim sızladı. Oturup gördüklerimi, duyduklarımı bir araya topladım, yazdım, işte "Harput'da Bir Amerikalı" bu gibi hislerin mahsulü olarak ortaya çıktı."*⁸

Geçmişten bugüne Harput'u sesiyle ve sözüyle yaşatmaya gayret eden edebiyat, fiziki yıkımın karşısında hatıra ve hafıza ile örülü bir mekânsal gerçeklik inşa eder. Mazinin aynı şekilde bugünde inşası mümkün olmamakla birlikte, edebiyatın şehir anlatımı hafızanın kültürel ve estetik boyutunu ön plana çıkarır. Şehrin eski zamanlarını bugünün kayıplarıyla birlikte düşünmek yapıcı pratiklere kapı aralayacağı gibi, sanatçıların ortaya koydukları şehir eleştirileri ve teklifler de geleceğin şehirlerini inşa ederken bir başvuru kaynağı olarak muhafaza edilmelidir. Harput'tan geriye kalanları ve hafızanın birikimini koruyabilmek, şehriyle gönül gönüle iletişim kurabilen mukimlerin varlığıyla mümkündür. Bu konuda edebiyatın şehir araştırmalarına sunduğu katkı hikâye anlatmaktan ibaret bir çaba olarak görülmemeli, yapıcı ve yönlendirici teklifler olarak değerlendirilmelidir.

Edebi eserlerdeki Harput anlatımı, nostaljik fotoğraflar sunmak yerine kültür tarihçiliğine önemli katkılar sağlayabilir. Sağlam bir şehir fikrinin inşa edilebilmesi için kolektif ve kültürel belleği oluşturan sözlü ve yazılı kaynaklara dair genç nesilde farkındalık oluşturacak uygulamalara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla aileden başlayan bir duyarlılıkla birlikte çocuk ve gençlerin eğitim kurumlarında her yörenin kültür iklimini teneffüs edebilecekleri pratiklere yer verilebilir. Zira kültürel belleğe yönelik gerçekleştirilen tahribat sonucunda, nesiller öncelikle kendi kimlik ve kültür değerlerine yabancılaşmakta ardından da bu yabancılaşma, aşağılama ve küçümseme gibi tavırları beraberinde getirmektedir. Bu tavır kişinin kendisi ve kökleri arasındaki mesafenin açılması hatta kopması anlamına gelmektedir.

1- Mengüşoğlu, M. Ö. (2011). Harput Şehrengizi, Okur Kitaplığı, (2.bs.), İstanbul. s.65-

2- Aytmatov, C. (2000). Gün Olur Asra Bedel, (Çev. Refik Özdek), Ötügen Neşriyat, İstanbul. s. 189 -

3- Sunguroğlu, İ. (1961). Harput Yollarında, C.3, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları No:2, İstanbul. s.8 -

4- Güler, A. F. (2018). "Şemsettin Ünlü'nün Romanlarında Harput", Şehir Kültürü Kültürlü Şehir -Sempozyum Bildirileri-, Elazığ. s.47 -

5- Şen, S. (2009). "Derleme Sözlüğüne Göre Türkiye Türkçesi Ağzlarında Meslek İcracısı Adları", TÜBAR-XXV, Bahar, s. 174.-

6-13 Borges, L. B. (2007). Şu Şiir İşçiliği Charles Eliot Norton Konferansları 1967-1968, (Çev. Mukadder Erkan), Deki Yayıncılık, Ankara. s.31-

7- Kabaklı, A. (2017). Ejderha Taşı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul. s. 10

8- Başkut, C. F. (1992). Harput'ta Bir Amerikalı, İnkılâp Oyun Dizisi, (2.bs.), İstanbul.

Dr. Yurdal DEMİREL

“PAŞO, YA DA “ DAĞCI İSMET” DAĞLARA SEVDALI BİR ÖMÜR: İSMET ÜLKER (1940-2024)

İsmet Ülker ismini ilk olarak Mustafa Turan Ağabeyimden duymuştum. Onunla, -Siz Keklük Musdo musunuz? Diye soran bir ortaokul talebesi olarak onun şaşkınlığıyla beni de alıp TİSAV’da birlikte oturduğumuz ve duygusal bir ortamda geçen konuşmamızda duymuştum. Kendisiyle aynı dönemlerde öğrencilik yapan onlarca Elazığ Lisesi’nde okuyan onlarca kişiyi lakapları ile anlatmış ben de hemen orada defterime kayıt altına almıştım.

Mustafa Turan Ağabeyin anlattığı kişilerden birisi de Iğıkı’de hem mahalleden arkadaşı hem de liseden arkadaşı olan Reşber Aziz’in oğlu “**Dağcı İsmet**”ti. İsmet Ülker lise yıllarında sporcu kişiliği ve dağcılığa olan merakı ile bilindiği için bu lakabı almıştı. Onun bir diğer lakabı da “**Paşo**” idi. Bu lakap daha çok aile içinde söylenmekteydi. Paşo’luğu babasının İsmet İnönü’yü çok sevmesinden dolayıydı. Bundan dolayı İnönü’nün ismini oğluna vermişti. İnönü ayrıca “**İsmet Paşa**”ydı. Bundan dolayı da Küçük İsmet’te Iğıkili Aziz Efendi’nin ve ailesinin “**Paşo**”suydu.

GEÇ BAŞLAYAN EĞİTİM HAYATI

İsmet Bey, 1940 yılında Iğıkı Köyü’nde doğdu. Babası Iğıkı’nın en meşhur reşberlerinden Aziz Efendi, annesi Zeliha Hanım’dı. Aziz Efendi köyde yarıcılık/reşberlik yapardı. Reşberlik işinin hakkını verdiği için Reşber Aziz olarak bilinmekteydi. Bazen de Eziz Gakgo idi. Reşber Aziz tarafından tutulan ve sürülen tarlalar bire-on, bire-onbeş verirmiş. Herkes ona tarlasını vermek istermiş. Fakat o yalnız Galobeygil ile Seher Hanım’ın tarlalarını sürermiş. Ayrıca köyde kurban bayramı zamanında kasaplık da yapardı.

Reşber Aziz’in sürdüğü tarlalarda kendisinin yanında iş gücüne ihtiyacı vardı. Bunu da oğlu Paşo İsmet’iyle ile çözüyordu. Paşo İsmet, onun eli kolaydı. Paşo İsmet’in gecesi gündüzü yoktu. Gündüz harman yerinde düven sürer gece pamuk evleklerini sulardı. Kavun karpuz tarlalarında, üzüm bağlarında nöbet tutardı.

Babasına yardımcı olan Paşo İsmet okula diğer arkadaşlarına göre birkaç yıl geç başladı. Köyde her hangi bir eğitim kurumu yoktu. Köye en yakın okullar istasyon caddesi boyunca sıralanan Atatürk İlkokulu, Atatürk /Elazığ Ortaokulu ve Elazığ Lisesi'ydi. Paşo İsmet sırasıyla bu okullarda okudu. 1960 yılında Elazığ Lisesi'nden mezun oldu. Yüksek tahsili için Ankara'ya gitti. DTCF Fizik-Coğrafya bölümüne girdi. Burada okurken eş zamanlı olarak Jeoloji bölümünde de tahsil yapmaya devam etti. 1964 yılında fizik-coğrafya, 1966 yılında da jeoloji bölümünden mezun oldu. Ekim ayında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan doktora sınavını birincilikle kazanmasına rağmen eğitimin beş yıl süreyle devam edecek olması, Dr. ünvanlı asistanların durumu ve dağlara olan sevdası yüzünden Almanya'ya gitmedi.

İŞ ARARKEN, ARADIĞI İŞ ONU BULDU

Ülker, üniversiteden mezun olduktan sonra 1964 İngiliz Kültür Derneği'nde gerçekleştirilen bir saydam gösterisi ve söyleyiş sırasında, dönemin Turizm Genel Müdürü Adnan Özaktaş'tan iş teklifi aldı.

Üniversiteden yeni mezun olmuş biri olarak iş ararken, aradığı iş onu bulur... Böylece 12 Aralık 1964 tarihinde Turizm Bakanlığında işe başladı. İki yıl sonra yedek subay olarak Sivas'ta vatani görevini yaptı. Elazığ'ın Dağcı İsmet'i burada da dağcılık faaliyetlerine devam etti. Bu faaliyetlerden bazıları basına yansıdı. Sivashılar tarafından **"Dağcı Teğmen"** olarak anılmaya başladı.

Vatani vazifesinden dönüşte 1966 yılının temmuz ayında Dağcılık Federasyonu Başkanı olarak onayı çıktı. Dönemin Beden Terbiyesi Genel Müdürü Rauf Meleksoy tarafından bu onay kendisine bildirildi. Fakat kendisi yaşının daha küçük olduğunu ileri sürerek görevi kabul etmedi ve Latif Osman Çikil'i önerdi. Dağcılıktan kopmadı ve 1967 ve 1968 yıllarında Türkiye'de yılın dağcısı seçildi.

1970 yılının Haziran ayında dağ ve kış turizmi ile kaplıca turizmi alanlarında bilgisini artırmak ve araştırmalar yapmak amacıyla bakanlık tarafından Avrupa'ya gönderildi. Almanya ve Avusturya'da iki yıl devam eden bu süreç sonucunda Ekim 1972 tarihinde yurda döndü. Dönüşte bakanlığa sunduğu raporlar sonucunda bakanlık bünyesinde Kaplıca ve Dağ Turizmi Planlama Grup Başkanlığı birimi kuruldu. Başkanlık görevine Ülker getirildi.

Ülker ilk kayak faaliyetlerine daha Elazığ/Atatürk Ortaokulu son sınıf öğrencisi iken başladı. Elazığ lisesi'nde de kayak faaliyetlerine devam etti. 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren lisede beden öğretmenliği yapmaya başlayan Necmi Sezgin, kış mevsimlerinde kayak yapılmasına önem ve öncelik vermiştir. Ülker 1958 - 1960 yıllarında Lise Kayak Kolu kaptanlığı yaptı. O yıllarda etkili kar yağışlarının görüldüğü Elazığ ve çevresi 40-50 cm kalınlığında kar yağışlarına sahne olurmuş.

Kayak sporu kayış bağlamalı, tokalı tahta İsveç kayakları ile Paşo İsmet'in çocukluğunu geçirdiği "Şorşor Deresi" ve "Dipsiz Göl"ün güneyindeki Bozdağ üzerinde yapılırdı. Kayak yapmaya gidecek olan öğretmen ve öğrenciler sabah lise önünden yaya olarak hareket eden kafiye günübirlik olarak Bozdağ'a varır, kayak yapar ve tekrar şehre dönerlerdi. Beden Eğitimi Öğretmeni Necmi Sezgin ile İsmet Ülker o dönemdeki en hızlı ve en teknik kayakçılar arasında yer aldı. Ülker Avrupa'daki incelemelerinin ardından 1972 yılında yurda dönüşünden bir ay sonra Kayak Federasyonu Başkanı olarak görevlendirildi.

1973 yılına kadar dağcılık faaliyetlerini de devam ettiren Ülker, bu yıl Kayak ve Dağcılık Federasyonlarının ortaklaşa düzenledikleri 50. Yıl Ağrı Dağı Tırmanışı bittikten sonra dağcılık sporunu bıraktı.

Kayak federasyonu başkanın olarak yurt içinde ve yurt dışında birçok yarışmalara katıldı. Kayak millî takımları ile birlikte 1974 St. Moritz Dünya kayak şampiyonasına ve 1976 Innsbruck Kış olimpiyatlarına katıldı. Bu olimpiyatların dönüşünde 1976 yılında federasyon başkanlığı görevinden istifa etti.

ARTIK SADECE TURİZM

Kayak Federasyonu Başkanlığını bırakan Ülker, Turizm Bakanlığı'ndaki bürokratik görevleriyle daha yoğun bir şekilde kendini verdi. 1972 yılında Avrupa'dan dönüşte görevlendirildiği Kaplıca ve Dağ Turizmi Planlama Grup Başkanlığı görevinin ilk gününden itibaren kaplıca turizmi ve dağ turizmi alanında önemli çalışmalar yapmaya başladı. Kurmuş olduğu özel ekip ile birlikte, 1972 yılından itibaren kaplıca turizmi, 1975 yılından itibaren dağ ve kış turizmine yönelik çalışmalar neticesinde önemli yatırımlar yapılmaya başlandı. Kaplıca turizmine yönelik Gönen, Balçova, Yalova, Gediz-Muratdağı, Afyon-Sandıklı, Konya-İlgın, Kırşehir-Terme, Sivas-Sıcakçermik, Diyarbakır-Çermik kaplıcaları ile dağ ve kış turizmine yönelik Bursa-Uludağ, Kayseri-Erciyes, Erzurum-Palandöken, Bolu-Koroğlu Dağı ve Kars-Sarıkamış kayak merkezlerinin nazım imar ve imar planları tamamlanarak yeni yatırımlara açıldı.

1978 yılında Turizm Planlaması Genel Müdür Yardımcılığı görevine getirildi. Beş yıl boyunca bu görevde kaldı. Ülker 1983 yılında Almanya'ya tekrar gitti. Bu defa turizm ateşesi olarak görevliydi. Frankfurt'ta dört yıl kaldı. 1987 yılında bakanlık merkez görevine geri döndü.

Bu arada bir aile kurma zamanı gelmişti. Çevresinden de baskılar vardı. 1979 yılının Ekim ayında emekli Albay Sabir Özaltay'ın kızı Handan hanım ile evlendi. 1982 yılında ailenin tek çocuğu olan kızları Nursen Şirin doğdu.

KİTAPLARINDA DA DAĞLAR VAR

Ülker, Turizm Bakanlığı'nda yedek subay askerlik dönemi hariç kesintisiz otuz altı yıl görev yaptı. Bu düre içerisinde gezdiği, gördüğü yerleri, bürokratik anılarını, birlikte çalıştığı kişileri, bakanlığın üst düzey yöneticilerini, dağcılık ve kayak faaliyetlerini kayıt altına aldı ve emeklilik döneminde birçok eser verdi. On kitap halinde bunları yayınladı. Ülker'in bu kitaplarının altısı dağlar üzerinedir.

Kaplıca, Deniz ve İklim Kürlerinin Temel Yöntemleri Türkiye'nin Kaplıca, Deniz, İklim Olanakları ve Kaplıca Planlamasına Bir Yaklaşım (1978), Kış Sporlarında Uygulama Türleri Kurallara ve Temel Teknikleri (1980), Dağ Turizmi ve Kış Sporları

(1983), Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması (1988), Dağ Turizmi (1992), Dağlarda Kırk Yıl (2003), Dağlarımız (2006), Dağ Yeli Sarsık Eser (2007), Türkiye'de Dağcılık ve Kayak (2013), Sağlık Turizmi kaynaklar, Planlama, Yatırım (2019).

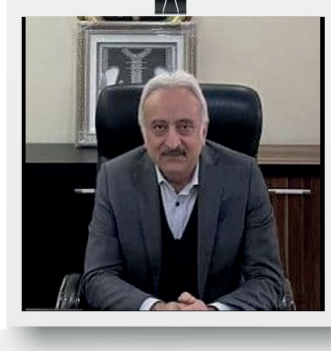
Ayrıca vefatından kısa bir süre yayına hazır hale getirdiği bir hatıra kitabı daha vardı. Geçmişte Kalan Hayat Parçaları ve Elazığlılar.

Dağlar onun hayatının her yerinde vardı. Daha küçük bir çocukken Paşo İsmet olarak tarlada babasına yardım ettiği dönemde Vapur Yolundan gelip geçen kağnıların karkasında kaybolduğu Bozdağı ve diğer dağların arkasını hep merak ederdi. Bu merakı onu ortaokulda yine Bozdağ'da başlayan kayakçılığa, Hazar Baba Dağı'nda, Munzurlarda ve ülkemizin dört bir yanında devam eden dağcılığa yöneltti.

Dağlara sevdalı olan İsmet Ülker, 22 Kasım 2024 tarihinde Ankara'da hayata veda etti.

İsmet Ülker'in yayınlanmış eserleri

Fahmettin AYDIN

Araştırmacı Yazar

GEÇMİŞ GELECEĞE YÖN VEREBİLİR Mİ?

Anadolu'nun kültürel mirasının en önemli kollarından biri dokumacılıktır. Selçuklu ve Osmanlı döneminden günümüze uzanan tarihsel süreçte dokumacılık; barınmadan giyime, kuşama kadar yaşantımızda önemli bir yere sahiptir. Kültürel mirasımızın en önemli değerlerinden biri olan dokumacılık zanaatı, insanın iç dünyasının muhayyilesini motiflere yansıtılmasıdır. Kullanılan iplikten, işlenen desene kadar, her aşama başlı başına bir ilham kaynağıdır. İnsanoğlu, kumaşa coğrafi mekanlarını, dünya ve estetik anlayışını hayalleri ile birlikte dokumuştur. Dolayısıyla, insanın giyim kuşam ihtiyacının ötesinde, birçok mesaj taşır. Bu dili bilenler, bir motiften ya da renkten, dokumanın hangi iklimin eseri olduğunu anlar. Yani, dokumacılık sanatı, bir imge, bir pusula, özetle, büyük bir tarih kaynağıdır. Öyle ki, Harput'ta dokunan eşsiz kumaşlarımızın nadide örnekleri ya müzelerde veya koleksiyonlarda karşımıza çıkıyor.

Arşiv belgelerinden ve müzelerden bulunan coğrafyamızda dokunmuş yüzlerce paha biçilmez eser ilham kaynağı olmamızı bekliyor. Ancak bugün, ne yazık ki izleri kaybolmak üzere. Harput, binlerce yıllık hikmet ve bilgiyi insanlık adına muhafaza eden müstesna bir okuldur. Bu değerleri günümüze taşıyacak köprüler kurulduğunda, dokuma ve ipekçilik deneyimi olan şehrimiz kalkınma yolunda ekonomik canlılığını yeniden kazanacaktır.

Günümüzde dokumada kullanılan malzemelerin sağlık ve çevre açısından zararları her geçen gün daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Doğal hammadde ve doğal boyamaya yönelik projelerin oluşturularak Elâzığ ovasında ipekböcekçiliğinin ve pamuk tarımının istikrarlı bir şekilde yapılmasıyla dokumacılık canlandırılmalıdır.

Üniversitemizin; İpliklerin hammaddesinden, dokumayı oluşturan örgüye, renklendirilmesinde kullanılan boyarmaddeleri analiz etmek; tıpkı geçmişimizde olduğu gibi dokumalarımızın yeniden doğal boyarmaddeler ile renklendirilmesi konusunda çalışmak ve dokumalarımızın aslına uygun bir şekilde iyileştirilmesi konularında katkı sağlamak, yöresel dokuma kültürümüzün korunmasını ve aslına uygun yaşatılmasına katkı sağlamalıdır. Elâzığ Harput Şib Dokuması; Günümüz de devam etmeyen dokumalarımızdandır. Harput 19. yy.da önemli ipekböcekçiliği ve ipekli dokumacılığı merkezi konumundaydı. Özellikle azınlıklar tarafından dokumacılık yapıldığı bilinmektedir. Harput'ta Darü'l Harir Mektebi, 1909-1930 yılları arasında ipekböcekçiliği yetiştiriciliği eğitimi vermesi ve halkı bilinçlendirmesi açısından önemli olmuştur. Yörede dokunmuş şib dokumaları başta İstanbul olmak üzere yurt içinde birçok şehir ve yurt dışına satılmıştır. Yörede ipekböcekçiliği ve ipekli dokumacılığı; endüstrileşme, yöredeki ustaların dağılması, yeni neslin ilgisizliği nedenleriyle bitmiştir.

Elâzığ Harput Şib Dokuması; çözgü ve atkısı ipek ve bazı desenlerinde kılıptan kullanılarak beza-yağı, dimi ve atlas temel dokuma örgüleri ve türevleriyle dokunmuştur. Dokumalarda doğal beyaz ipek rengi, mavi, pembe, eflatun renkleri kullanılmıştır.

Elâzığ Harput şiblerinin desenleri, Geç Dönem Osmanlı Geleneksel Türk Süslemelerinde kullanılan organik motifler ile oluşturulmuştur. Desenler Türk Barok-Rokokosu özelliğindedir. Aynı dönemin İstanbul kumaşlarında görülen çeşitli yaprak, çiçek ve çiçek demetleri, kıvrımlı dallar ve kandil motifleriyle oluşturulmuş desen kompozisyonları vardır. Şib dokumaları entari, elbiselik, bohça, namazlık, minder, yorgan yüzü, sandık örtüsü, perde yapımında kullanılmıştır. (1)

ÇANAKKALE HARİTALI ÜÇ HALININ SERÜVENİ

Geleneksel el sanatlarımız içerisinde önemli bir yeri olan halıcılık, ekonomik değerini muhafaza ettiğinden günümüzde de gelişerek yaşamaktadır. Osmanlı döneminde Harput'ta evlerde yapılan en önemli işlerden biri hiç kuşkusuz halı ve kumaş dokumacılığıdır.

Türk halı geleneğinin günümüze kadar gelebilmesinin altında yatan gerçeklerin arasında belki de en başta geleni, halının taşıdığı çok yönlü anlam ve önemdir. Tarih süreci içinde el dokumaları doğal

malzemeden yapıldığı için değerli sayılmıştır. Bazen de dokumadaki süsleme oranına göre fiyat belirlenmiştir. El sanatları ürünleri geçmişte, ülkenin coğrafi yapısına, doğal kaynaklarına dayalı olarak basit tezgahlarla, bir geçim aracı olarak ortaya konmuştur. Sanayinin gelişmesi ile birlikte makinalarda üretilmeye başlanmıştır.

Bu özet bilgilerden sonra T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Belgelerinde yer alan memleketimizde halıcılık tarihinin bir örneği olarak Mamuretülaziz sanayi mektebinde dokunan halıların öneminden bahis etmek yerinde olacaktır.

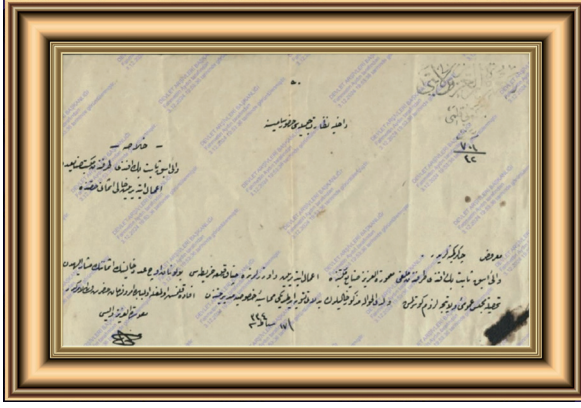
Erzurum Valisi Sabit Beyin Mamuretülaziz Valisi iken Sanayi Mektebi'ne sipariş ettirdiği ve üzerinde Çanakkale haritası işlemeli halıların bedelinin istendiği belge;

Mamuretülaziz valisi tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilen yazı. Özeti, Erzurum valisine yazılan belge;

“Sabit Beyefendi Mamuretülaziz valisi iken Mamuretülaziz sanayi mektebinde imal ettirilen üzerinde Çanakkale Haritası bulunan üç adet halının sözü edilen kişiden tahsiline vilayet umumi meclisince lüzum görülmüş ve ledel havale mezkûr halıların bedellerinin ödenmediği muhasebe müdüriyeti tarafından ifade edilmiştir.” 17 Şubat 1918 (2)

Şib Dokuma Kumaş

Vali Sabit Beyin Sanayi Mektebi'ne sipariş ettirdiği halıların bedelinin istendiği belge

Mamuretülaziz valisi tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilen yazı

Erzurum valisi Sabit Beyefendi hazretlerine;

Mamuretülaziz valiliğinde bulundukları sırada tarafınızdan sanayi mektebine imal ettirilen ve üzerlerinde Çanakkale haritası nakışı bulunan üç adet halının fiyatı henüz belirtilmemiş olduğu araştırılarak il meclisi tarafından ifade olunduğu mamuretülaziz vilayetinin bu kere bildirilmiş olmakla gereğinin yapılması konusunda görüş bildirilmesi istendi. (3)

İçişleri bakanlığı tarafından Erzurum Valisi Sabit Beyefendiye;

Sayın Efendim,

Mamuretülaziz valiliği görevinde bulunduğunuz esnada tarafınızdan sanayi mektebinde imal ettirdiğiniz ve üzerlerinde Çanakkale haritası nakış bulunan üç adet halının ödemesinin henüz yapılmamış olduğu muhasebe kaleminin araştırması sonucu yazmış olduğu yazıdan anlaşılmıştır. Mamuretülaziz vilayeti muhasebe müdürlüğünün bildirilmiş olduğu yazının gereğinin yapılması hususu için yazılmıştır. 2 Mart 1918

İçişleri Bakanı adına müsteşar Mustafa (4)

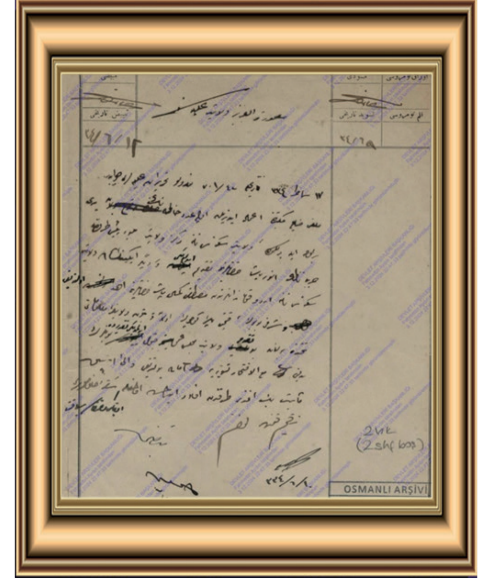
Bu yazıya cevaben Sabit Bey;

Geçen sene Sivas valisi Muammer Beyefendi Çanakkale muzafferiyetini tebrik için İstanbul'a bir heyet gönderme teşebbüsünde bulunmuş ve bu

heyete çevre vilayetlerin de katılmasını arzu buyurarak Mamuretülaziz vilayetine de bir telgraf yazmış idi. Bizde gönderilecek heyet ile takdim edilmek için bir hatıra olmak üzere harita ve eşkâli sairesin de Mamuretülaziz de tertip ederek henüz yeni açtığımız sanayi mektebinde üç seccade dokunmasını başlattık. Fakat ustaların azlığından seccadelerin imalı uzadı. Sivas heyeti de fazla beklemeyerek İstanbul'a hareket ettiğinden ve çeşitli sebeplerden dolayı Mamuretülaziz heyetinin İstanbul'a gönderilmesi tehir edildi.

Daha sonra seccadenin birisi Enver Paşa hazretleri il merkezimize teşrif buyurduğunda adı geçen seccade ile (ve Yensürükeallahu Nasren Aziza) "Allah sana şanlı bir zafer kazandıracaktır". ayeti kerimesi yazılı bir levhayı Belediye Başkanı ilimiz adına Enver Paşa'ya takdim etti. Geriye kalan seccadelerin dokuması tamamlandı. O sırada diğer İllerde yapıldığı gibi Bitlis Vilayetini ve Muş sancağının kurtuluşunu kutlamak için önemsiz bir hediye olmak üzere yine vilayet namına ordu ve kolordu kumandanlarına bazı hediyeler takdim olunduğu gibi adı geçen bir çift seccade Çanakkale'de fevkalade gayret göstererek meşhur olan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdim edildi.

Şerefî pek büyük kıymeti pek küçük olan bütün vilayetin bilgisi dahilinde takdim edilen bu hediyelerin ödemesini seçkin il genel meclisi kabul etmiyorsa bunların bedelini bendeniz iftiharla takdime hazır bulunduğumun yüce makamınıza arz ederim..4 Nisan 1918 Erzurum Valisi Sabit. (5)

Mamuretülaziz Vilayeti Alisine

17 Şubat 1334 tarih ve 42/701 numaralı yazıya cevaptır. Malum sanayi mektebinde imal ettirilen üç adet halının biri açıklandığı gibi vilayet sakinleri adına merkez vilayet başkanı tarafından Harbiye Nazırı Enver Paşa Hazretlerine takdim edilmiş ve diğer ikisinin yine vilayet sakinleri adına ordu Kumanlarından Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdim kılınmıştı. Şerefi büyük kıymeti pek küçük olan ve bütün vilayetin bilgisi dahilinde bulunan bu takdimi il genel meclisi ödemesini kabul etmediği takdirde bunların bedelini iftiharla ödemeye hazır bulunduğu önceki vali Sabit Beyefendi tarafından ifade edilmiştir. (6)

Mamuretülaziz vilayeti mektubi kaleminden Dahiliye Nezareti celilesine yazılan; 40027/297

Devletlü efendim hazretleri

Umuri meclis vilayet nüdüriyeti 15 haziran 34 tarih ve 7165/226 numaralı bakanlık yazısına cevaptır. Mamuretülaziz vilayet sanayi mektebinde imal edilip valiyi esbak sabit paşa beyefendi tarafın-

dan Harbiye Nazırı Enver Paşa ve ordu kumandanlarından Mustafa Kemal Paşa hazretlerine vilayet adına takdim edilmiş olan üç adet halıya il genel meclisi idaresince ikişer bin kuruş kıymet takdir edilmiş olmasına ve adı geçen meblağın tahsil edilmesi il encümeninin kararı bulunmasına binaen bu üç halının bedeli olan 6000 (altı bin) kuruşun adı geçen şahıstan alınıp gönderilmesi konusunda gerekli izin verilmesi konusunda gereği yüce makamınızdır. 13 Teşrinî sani 334 13 Kasım 1918. Mamuretülaziz valisi (7)

İncelediğimiz arşiv belgelerinden sonuç olarak şunu çıkarabiliriz. 1918 yılında Elâzığ'da açılan sanayi mektebinde nakışlı halılarla birlikte harita nakışlı halılarında imal edildiğini öğreniyoruz. İmal edilen halıların fiyatlandırması ekonomik açıdan değerlendirildiğinde için önemli bir gelir kaynağı olduğu anlaşılıyor. O dönem İlimizde görev yapan vali ve Belediye başkanlarının duyarlı bir görev bilinciyle hareket ettikleri ve sergiledikleri tavır gönümüz için bir örnek olmalıdır. Enver Paşa ve Gazi Mustafa Kemal Paşaya sunulan hediyelerin verdiği mesaj ve halkımızın gösterdiği teveccüh bir gurur vesilesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1-Elif Aksoy, 19. ve 20. Yüzyıllarda Harput, Bölgesinin Tekstil Sektöründeki Ticari Gelişmeleri

2- Devlet arşivleri. DH.UMVM, H-20-06-1336 Görüntü.3

3- Devlet arşivleri Başkanlığı, DH.UMVM, H-20-06-1336, Görüntü.4

4-Devlet arşivleri Başkanlığı, DH.UMVM-78/6, H-08-02-1337, Görüntü.7

5-Devlet arşivleri Başkanlığı, DH.UMVM,-78/6 H-08-02-1337, Görüntü.7

6-Devlet arşivleri Başkanlığı, DH.UMVM-78/6, H-08-02-1337, Görüntü.7

7-Devlet arşivleri Başkanlığı, DH.UMVM-78/6, H-08-02-1337, Görüntü.7

Dr. Yurdal DEMİREL

ELAZIĞ'IN ROMANCI YÜZÜ: NAŞİDE GÖKBUDAK (1937-2024)

DİLŞAD HANIM

Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk döneminde şehirde iz bırakan kadınları 1980 öncesi bütün kuşaklar duymuştur. Kimdir bunlar dersiniz ilk aklıma gelen bir kısmını bir çırpıda sayalım. Fıkralarıyla meşhur Perçençli Hayriye (Gürkan) Hanım, birçok kişinin doğumunu gerçekleştiren Ebe Seher (Aydan), ilk muallimlerden Gülgüle (Ercömert) Hanım, ilk diplomalı kadın berber Gülgüle (Çizer) Hanım, ilk kadın eczacı Müfide (Barım) Hanım, şehrin “**Ulviye Yenge**” Ulviye (Toker) Hanım, “**İstanbul Gelin**” Fatma Nimet (Müftügil) Hanım ve daha niceleri.

Bu isimlerin yanı sıra akla ilk gelen isimlerden birisi de yeri gelir Perçençli Hayriye Hanım ile atışan Saraylı Dilşad Hanım'dır. Dilşad Hanım Saray Beylerinden Küçük Bey'in kızıdır. Dilşad Hanım, konuşkan, nüktedan, zarif bir hanım olup her duruma uygun söylediği manilerle dikkat çeken biriydi. Kadınlar arasında yapılan toplantılarda, günlerde söylediği dörtlükler, manilerle tanınmıştır.

*Düze gel, düze gel
Aç gezerim tok gibi
Arada bir bize gel
Varsın ama yok gibi*

*Hep yalana inanma
Ölüm Allah'ın emri
Biraz doğru söze gel
Bu ayrılık ok gibi*

Saray beyleri ile ilgili yapmış olduğumuz çalışamalda incelediğimiz ailelerden birisi de Saray Beyleri yahut diğer bir deyişle Keşşafzâdelerdi. Aileden Sait Bey'in kızı Fatma Hanım büyük amcazademiz Müftü Faik Efendi'nin eşi idi. Fatma Hanım, Dilşad Hanım'ın halasıydı. Aileden Sabit Bey'in oğlu Mehmet Tayfur Ergin ile 1994 yılından itibaren görüşürdük. Onun yönlendirmesi sayesinde Küçük Bey'in kız tarafından torunu olan Naşide Gökbudak Hanım'ın ismini duymuş ve 2000 yılında kendisi ile annesi Dilşad Hanım'ın şiirlerinin derlenmesi ile ilgili tanışmıştık. Mektuplaşmalarımız olmuştu.

“KÜÇÜK HALİDE EDİB”

Naşide Gökbudak, 23 Eylül 1937’de Elazığ’ın Perçenç (Akçakiraz) köyünde doğdu. Babası köyün ileri gelen ailelerinden Hacı Hafız Ağagillerden Remzi Bey, annesi Dilşad Hanım’dır. Ailenin ortanca çocuğuydu. Bir ablası bir de erkek kardeşi vardı. Naşide daha küçük yaşlarda gözünden ciddi bir rahatsızlık geçirdi. Gözlerini kaybetmesi söz konusu oldu. Bu durum tedavilerle iyileştirildi. Naşide’nin küçüklüğünde aile içi anlaşmazlıklardan dolayı çocukluk yılları maddî imkânsızlıklar içinde geçti. Amcası Rahmi Bey’in babasına karşı takındığı tavırdan dolayı köylerini terkederler ve Elazığ şehir merkezine taşınırlar.

Naşide ortaokul yıllarından itibaren yazmaya ve şiire merak saldı. Lise yıllarında Elazığ Lisesi’nde okurken edebiyat dersi öğretmeni olan Cahide Dalokay’ın dikkatini çekti. Çok çalışmayan fakat başarılı bir öğrenci olan Naşide’nin Cahide Öğretmenin yönlendirmesiyle bu alana olan ilgisi arttı. Cahide Öğretmen onu keşfeden kişi oldu. Annesinin şairlik yönünden etkilenen Naşide’nin yazarlık yönünden etkilendiği kişi ise Cahide Öğretmen olmuştu. O artık Cahide Öğretmenin “Küçük Halide Edib”iydi.

Cahide Öğretmen sayesinde Naşide okul gazetesinde ve dergisinde yazılar yazmaya başladı. Böylece ilk şiir ve yazılarını lise yıllarında yazmış oldu.

Naşide Elazığ Lisesi’nden mezun olduktan sonra yüksek tahsili için Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne girdi. Hukuk Fakültesi’nde okurken bir yandan da Türk Hava Yolları’nda çalışmaya başladı. Fakat okurken evlendiği için yüksek tahsilini tamamlayamadı. Hava yollarının idari olarak İstanbul’a taşınmasıyla birlikte buradaki işinden de ayrılmak zorunda kaldı. Yalçın Kaya Gökbudak ile evlendi. Naşide Hanım’ın bu evlilikten Selda Güven ve Serhan Gökbudak adında iki kızları oldu. Kızlarının eğitimiyle bizzat ilgilenmek amacıyla ev dışında bir işte çalışmadı. Uzun yıllar evde özel dersler verdi.

Gökbudak, 2017 yılına kadar yaşamını İstanbul’da sürdürdü. Bu yıl içerisinde Ankara’ya yerleşti. Burada yaşamını sürdürürken 3 Kasım 2024 tarihinde vefat etti. Naaşı İstanbul Karacaahmet’te defnedildi.

Naşide Gökbudak ve Annesi Dilşad Hanım

Gökbudak Sıdika Hanım romanı ile sağladığı başarıyı ve gördüğü ilgiden de etkilenecek eline aldığı kalemi vefatına kadar elinden düşürmedi. Her yıl bir roman yazdı desek yeridir. Belki biraz daha abartılı gelecek ama bazı yıllar iki, üç tane eseri birden yazdı. Yazdığı romanların ardı arkası kesilmedi. Neler mi yazdı dersiniz. İşte onun kaleminden çıkan romanlar: *Sıdika Hanım* (2003), *Asıl Adı Atiye* (2004), *Miralayın Kızı Süreyya* (2005), *Rahmi Bey* (2005), *Şelale’nin Bez Bebeği* (2006), *Perina’nın Hikayesi* (2006), *Hümeysra* (2007), *Feraye* (2008), *Kaç Yıl Geçti Aradan* (2008), *Sırma’nın Günlüğü* (2009), *Neredesin Şelale? Şelale’nin Bez Bebeği 2* (2011), *Küpe Çiçeği* (2011); *İçimdeki Başka Ben* (2012), *Mihrimah Aşk-ı Şahane* (2012); *Dürrüşehvar Sultan* (2014), *Aykırı Aşklar* (2013), *Gölge Kadınlar* (2014); *Sana Rağmen Aşkı Sevdim* (2015); *Anılar Ağacı* (2017); *Yüreğim Şam’da Kaldı* (2017); *Kaderimi Ben Yazmadım* (2018); *Aşk Yolunu Kendi Yolunu Bulur* (2019), *Beyaz Güller Açarken* (2021), *Beyaz Gülleri Kurutma* (2021) ve *Bir Mucizedir Yaşamak* (2024).

ŞAİR**ANNENİN****ŞAİR****KIZI**

Yazımızın başında da anlattığımız gibi Gökbudak'ın annesi Dilşad Hanım şairdi. Onun şairlik yönü kızı Naşide'yi de etkiledi. Naşide'de ortaokul yıllarından itibaren şiir yazmaya başladı. Ama bu yönde asıl gelişimini lise yıllarından itibaren

gösterdi. Gökbudak, romanlarını yayınlamaya başladıktan sonra şiirlerini de 2005 yılından itibaren yayınladı. Şiirlerini dört kitapta topladı.

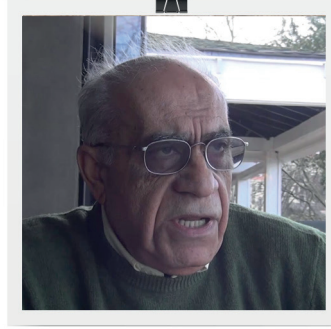
Bana Allahaismarladık Deme (2005), *Uçan Süpürge* (2008), *Sevmesem Ruhsuz Sevsem Mutsuz Gibiyim* (2013), *Veda* (2018).

İğde Çiçekleri

*Bilirsiniz, iğde çiçeklerinin,
Ne denli güzel koktuğunu,
Ana gibi, baba gibi,
Aşk gibi,
Elazığ'lı değilseniz, nerden bileceksiniz,
Oradaki iğde çiçeklerinin nasıl olduğunu?
Hayal gibi, düş gibi,
Vefalı bir eş gibi,
Hasret çekilen yar,
Köklerin içinde kalmış diyar gibi
Kısacası harput gibi, Elazığ gibi
Koktuğunu...*

Prof.Dr. Köksal BALOŞ

Vakıf Kurucu Başkanı

SEZGİ CANPOLAT'IN ARDINDAN...

Dostlar, son 4-5 yıldan beri vakfımızda bir yaprak dökümü başladı. Kuruluşta; sevinç, coşku ve büyük bir hevesle bir araya geldiğimiz kurucular kurulu giderek azalıyor. Hepsi ayrı ayrı bir büyük değer olan, memleketimizin sevdalıları rahmete kavuşuyor. Bunlardan vakfımızın Kadınlar Kolu ilk başkanlığını yapan Sezgi CANPOLAT'ı 30 Eylül 2024'te çok erken yaşta kaybettik. Kendisi; hayat dolu, sevgi dolu, yardımsever, Elazığ terbiyesi ve görgüsü ile yetişmiş bir kardeşimizdi. CANPOLAT ailesinin direği idi.

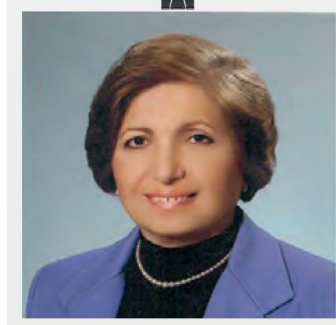
Kuruluşumuz sırasındaki yardımlarını, heyecanını unutmak mümkün değil, daima koştan, koşturan, sıkıntılarımızda bize moral veren bir değerdi. Çok güzel giyinir, girdiği yerde seçilir, her zaman seçkin olmanın kıymetini gösterirdi.

Özellikle Alman Kültür Merkezinde yaptığı-mız Elazığ Yöresi Kermesi ile Hilton Otelinde profesyonel mankenlerle sunulan, yaklaşık bir gün süren defile ve balolarımızdaki büyük başarılarla tamamen Sezgi vardır. Hele, MEMİŞOĞLU ailesinin vakfa bağışladığı ve böylece baskısını tamamladığımız ilk kitabımız olan *"Harput Ahengi"*ni rahmetli Ayşe MEMİŞOĞLU'na verirken yaptığı konuşma ve rahmetli Ayşe ablanın elini öpüşünü hala unutamıyorum.

Elazığ sofralarının en iyi bilen, en iyi hazırlayanı idi. Bu sofralar hem seyre değerdi, hem de keyif

dolu anılarla doluydu. Uzun aylar çektiği hastalıkta bir güzel eş, bir vefalı koca, unutulmaz bir bağlılık örneği gösteren Mustafa CANPOLAT'ı yalnız bırakarak gitti... Birbirlerine daima "canoş" diye hitap eden, küsmeyi bilmeyen, kimsesizlerin kimsesi olan Sezgi Sultana rahmetlerin en yücesi olsun... Mustafa CANPOLAT'a, Burç ve Barlas'a yeri doldurulamayacak acıları için sabırlar ve baş sağlığı diliyoruz.

Sevim Anagür KOYUNOĞLU

Harputlu Yakup Şevki Paşa

Şubat 2024'te canım evladım ile birlikte Malta'ya gittik. Bilindiği gibi Malta Orta Akdeniz'de küçük bir ada ülkesi. Özgün bir tarihsel ve coğrafi dokuya sahip, özellikle mimarisi şaşırtıcı derecede ilginç.

Malta, yüzyıllar boyunca Araplar, Normanlar, Almanlar, Fransızlar ve İspanyolların egemenliği altına girer. Kanuni zamanında Türklerin Rodos'u almasının ardından, Rodos'tan kaçan St. John Şövalyeleri Malta adasına yerleşirler ve adayı iki yüz yıl boyunca Türklere karşı korumaya çalışırlar. 1565'te Turgut Reis komutasındaki Osmanlı donanması, Malta'yı kuşatır ancak Turgut Reis kuşatma sırasında yaralanır, hayatını kaybeder. Donanma geri çekilir. 1614'de Kayserili Halil Paşa komutasındaki Osmanlı donanması Malta'ya başarılı bir çıkartma yapar, ada yağmalanır, tahrip edilir ve ardından Trablusgarp'a geçer. Malta, 19. yüzyılda İngilizlerin eline geçer ve 1964'te bağımsızlığına kavuşur.

Vurgulamak isterim ki kendi adıma Malta ile ilişkili kayda değer bulduğum en önemli konu, bir tarih acısı olan Malta Sürgünleri(1) olayıdır. Dolayısıyla Malta'ya gittiğimizde, 1919-21 yıllarında İngilizlerin ülkemizin seçkin insanlarını sorgusuz sualsiz yakalayıp gönderdikleri Malta'da, özellikle son üç ayda tüm Türk sürgünlerin bir araya toplandığı ve

baskı gördüğü Polverista esir kampını gidip görmek, dıştan görünüşü de olsa yüzyıl sonraki durumunu görüntülemek istedim.

1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi üzerine İngilizler İstanbul'a ayak basınca, bir **"insan avı"** başlatırlar. İngiliz polisi ile Padişah Vahdeddin ve Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın hafiyeleleri el ele verirler ve pek çok kalburüstü insanı yakalayıp Malta'ya sürgüne gönderirler.(2) İçlerinde sadrazamlık, şeyhülislamlık, nazırlık, meclis başkanlığı, milletvekilliği yapmış devlet adamları vardır. Genelkurmay başkanı, harbiye nazırı, ordu kumandanları, büyük paşalar, yazarlar, düşünürler, gazeteciler ve iş adamları da sürgünler arasındadır. Çoğunluğu İttihatçı olan daha pek çok kişi, toplamda 100-150 kadar değerli Türk vatansever, sorgusuz sualsiz yakalanıp Malta'ya sürgüne gönderilirler.

Yakalayıp sürgüne göndermeler, Mayıs 1919'da başlar, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşında Sakarya Meydan Muharebesini kazanmasına kadar sürer. Sürgüne gönderilenler arasında İngilizlerin, ülkemizin bağımsızlık savaşında yer almalarını engellemek için yakalayıp Malta'ya gönderdiği kumandan ve paşalar özellik arz eder. Sürgün edilen paşalardan biri de Harputlu Yakup Şevki Paşa'dır.

Aralarında Harputlu Şevki Paşa'nın da olduğu Türk sürgünlerin kaldığı Polverista esir kampı.

Tarih merakı olan Elazığlıların, Balkan Savaşı'nda, Birinci Dünya Savaşı'nda ve de Kurtuluş Savaşı'nda vatan uğrunda cepheden cepheye koşan ordu kumandanı Harputlu Yakup Şevki Paşa hakkında biraz da olsa bilgileri olduğunu düşünüyorum. Yakup Şevki Paşa, ülkenin en zor zamanlarında, Edirne'de, Karadeniz Boğazı'nda, Galiçya'da, Çanakkale'de, Kafkasya'da, Erzurum'da, Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nde kumandan olarak çok önemli vatan görevleri üstlenmiş bir paşadır. Diğer bir anlatımla Yakup Şevki Paşa, yaşamını vatan savunmasının en kritik yerlerinde savaşıarak geçiren adı altın harflerle yazılacak efsane bir kahramandır. Ancak bu yazımda paşanın savaş meydanlarında gösterdiği üstün başarı ve gerçek vatanseverliğinin de ötesinde tutum, davranış ve icraatlarındaki insanlığını, asaletini ve erdemli duruşunu kaleme almak istedim.

İstanbul'da hastanede tedavi görmekte olan Yakup Şevki Paşa İngiliz İşgal Kuvvetleri tarafından yakalanır ve **“mütarekeyi çiğnemek”** suçundan yargılanacağı söylenerek, 13 Temmuz 1920'de Malta'ya sürgüne gönderilir. Atatürk'ün başarılı girişimleri ile İngiliz esirlerini serbest bırakma karşılığında araların-

da Şevki Paşa'nın da olduğu Türk sürgünler 1 Kasım 1921'de Türkiye'ye geri getirilirler.

Malta sürgünleri arasında esaretten kurtulmak için her türlü yola başvuran pek çok nankör çıkar. Bir kısmı sürgün boyunca, İngiliz yetkililerine pek çok dilekçe vererek, İngilizlere yakarmaktan geri durmadıkları gibi Osmanlıyı ve Türk milliyetçiliğini kötülemekten ve İngiliz yanlısı ve de İngiliz hayranı olduklarını yazmaktan da çekinmezler. Aralarında kaçmaya teşebbüs edenler, İtalya ve Fransa yetkililerine mektup yazarak yardım isteyenler, tanıdıklarına mektuplar göndererek aracılı olma ricasında bulunanlar olduğu gibi **“Ben Mısır'da doğdum, Türk vatandaşlığından çıkmak ve Mısır vatandaşlığına geçmek istiyorum”** diye İngilizlere yalvaran eski sadrazam bile vardır. Sadece bunlar da değil, Atatürk'ün çabalarıyla sürgünden kurtuldukları halde İzmir suikastı olayına katılanlar ve Cumhuriyetin meclisinde Atatürk'e karşı ilk muhalefet partisini kuran nankörler de çıkar. Tabii ki sürgün şartlarında bile vatanseverliğinden ve Millî Mücadele'nin desteklenmesinden taviz vermeyen üstün ahlaklılar da vardır. Bunlardan biri de Yakup Şevki Paşadır.

Paşa korkusuzca vatansever tutumunu ve erdemli duruşunu Malta'da sürgünde olduğu sürece korur, kimselere baş eğmez. Yurda dönünce de derhal Ankara'ya gelir ve Kurtuluş Savaşında önemli görevler üstlenir.

Şevki Paşa savaş meydanlarında tehlikelere karşı hep dikkatli, olağan üstü başarılı bir kahraman olduğu kadar ahlaki, tutum ve icraatlarıyla da üstün bir insandır. Mondros mütarekesi sırasında Azerbaycan, Dağıstan ve Kuzeybatı İran'dan sorumlu Kafkasya'daki 9. Ordu kumandanıdır. İngilizlerin her isteğine boyun eğen İstanbul hükümeti ordunun çekilmesi için emir verir ve ısrarcı olur. Çekilme halinde yerli Türk halkını İngilizlerin, Ermenilerin ve Gürcülerin saldırısı beklemektedir. Halkın can, mal, namus ve açlık korkusu vardır.

Paşa halkın ve ordunun aç kalmaması için kış şartlarında ve ulaşım yetersizliğinde, silahlar ve cephanenin yanı sıra 30 bin ton yiyeceği de batıya taşımaya başlar. Paşa gözlerinden çok rahatsız olduğu halde halkı korumak için çekilmeyi geciktirmeye ve zaman kazanmaya çalışır. Yerli halkın savunma hazırlıklarına yardımcı olur, Türkleri Ermeni güçlerine karşı silahlandırır. Milli Şura Hükümetleri kurulmasını destekler.

Aynı teşvik, destek ve yardımları Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti için de yapar. Ne var ki insancıl ve uyanık icraat ve yaklaşımları ile silahları İngilizlere kaptırmayan Paşa ve komutanları, İngilizlerin kara listesine girerler. Önce Paşanın tümen komutanları tutuklanır, götürülür. Paşa bunlara tepki gösterir. Harbiye Nezareti'ne, Sadrazama ve Padişah'a **"Bir yabancı devlet komutanlarımızı rastgele nasıl tutuklar ve yargılar, tutuklanmak ve yargılanmak gerekiyorsa bunu devletimiz yapmalı..."** diye tepkisini ifade eden, görüş ve önerilerini de içeren yazılar gönderir, telgraflar çeker. Açıkça ve korkusuzca bir anlamda Millî Mücadele'nin desteklenmesini tavsiye eder. Vatansever tutumundan taviz vermez.

6 Ağustos 1922'de Atatürk, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü ve Yakup Şevki Paşalar ile Kolordu Ku-

Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Refet Bele, Kazım Özalp, Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir, Sakalı Nureddin Paşa, Muhiddin Paşa, Yakup Şevki Paşa ve Deli Halid (Karsıalan) Paşa'nın fotoğraflarına yer verilen, "Halaskaran-ı İslam" başlıklı afiş.

mandanı Bekir Sami Bey'e Büyük Taarruzun nasıl yapılacağını harita üzerinde açıklar ve Yunan'ın en güçlü yerinden vurulacağını anlatır.(3) Şevki Paşa, Mektebi Harbiye'den Fevzi Çakmak, İsmet İnönü ve Mustafa Kemal Paşaların hocasıdır.

Askeri taktik ve strateji öğretmeni idi. Bir harp sanatı uzmanıydı. Bu nedenle tüm paşalar ve Atatürk ona "Hocam" diye hitap ederlerdi. Şevki Paşa temkinli bir paşadır, Atatürk'e taarruz planı konusundaki kaygılarını belirtir. Atatürk, **"Hocam biz hareketlerimizi gece yapacağız, gündüz ise birliklerimizi saklayacağız, kuvvetlerin yığınak ve hazırlıkları gizli tutulacak, düşmanın dikkatini çekmemek için başka bölgelerde yanıltıcı hareketlerde bulunulacak..."** diye açıklama yapar. Paşa dikkatle dinledikten sonra **"Her ne emir verirseniz uygulayım"** der.

Ateşkes ve savaşın sona ermesinden sonra Yakup Şevki Paşanın hastalığı iyice artar. Paşanın hastalığını gören Mustafa Kemal Atatürk, Paşa'yı 3000 TL harcırahla 4 Aralık 1922'de Viyana'ya tedavi olmak üzere gönderir. Yakup Şevki Paşa, gözlerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için bu kararı kabul eder. Tedavide çok geç kalındığı için iyi bir sonuç alınamaz ve o hâlde İstanbul'a döner. Yakup Şevki Paşa yurda döner dönmez yurt dışı tedavi giderleri için almış olduğu harcırahtan arta kalanı, Millî Müdafaa Vekâleti'ne iade eder. Örnek bir davranış sergileyen Yakup Şevki Paşa hayatı boyunca dürüst bir insan olarak yaşamıştır.

Şimdi de Galiçya'da ziyaretine gelen gazeteci, yazar Ahmet Emin Yalman'ın Paşa hakkındaki şu ifadelerine kulak verelim: *"...bir de baktım ki, kumandan çok sade, çok mütevazı, çok candan bir adam. İnsana efsanelerde yaşayan fedakâr, feragatli kahramanları hatırlatacak bir havası var. Fakat kendisinden bahsedilmesine, vazife diye yaptığı işlerin bir iftihar vesilesi gibi ortaya konulmasına hiç tahammülü yok".*

**15. Kolordu, Kurmay Albay Şevki
(General Yakup Şevki Subaşı)**

Cumhuriyet kurulduktan sonra Cumhurbaşkanı Atatürk, Şevki Paşa'ya Ankara'da çalışmasını teklif eder. Yakup Şevki Paşa, hiçbir zaman siyasete girmek istemez ve Atatürk'ün teklifini kabul etmez. Askerî Şura yeniden teşkil edilince Paşa 1 Eylül 1924'te Askerî Şura üyeliğine atanır.

Yakup Şevki Paşa, Doğu Anadolu'da mütareke sonrası teşkilatlanma sürecini tamamlayabilmek için kendi sağlığını ihmal eder. Tedavisini ge-

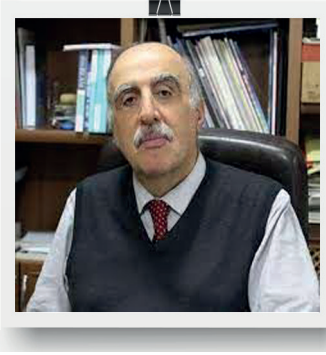
ciktirmiş olması nedeniyle hayatının son günlerini görme becerisini kaybetmiş olarak geçirir. İstiklal madalyalı Yakup Şevki Paşa, Yüksek Askerî Şûra Üyesi iken 20 Aralık 1939 yılında hayatını kaybeder.

Savaş meydanlarının yorulmaz, yılmaz, fedakâr kahramanı, vatansever, erdemli, dürüst, azimli, onurlu, tevazu sahibi, eşsiz, idealist insan Yakup Şevki Paşa, ışıklar içinde uyu!

1. Malta Sürgünleri, Bilal N. Şimşir, Milliyet Yayınları, Tarih Dizisi, 1976

2. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yakup-sevki-subasi-pasa-1875-1939/>

3. Fotoğraflarla Atatürk Anıları

Bedrettin KELEŞTİMUR

27. ULUSLARARASI HAZAR ŞİİR AKŞAMLARI

İlki 1992 yılında Av. Fikret Memişoğlu anısına yapılan Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, istikrarlı bir şekilde, günümüze kadar 32 yıl boyunca devam eden; Türkiye'nin/ veya Türk Dünyasının artık günümüzde markalaşan şiir, sanat, edebiyat, musiki sofrası/ veya şölenidir, diyebiliriz.

1990 sonrası, SSCB'nin dağılmasından sonra, Doğu Anadolu'nun '**kadim şehri...**' Elazığ'dan yükselen bir bayrak dalgalanacaktır. Türk Dünyasına, 'gönül dolusu selamlar...' diyecekti!

2024 Yılına geldiğimizde, "**Türk Devletler Teşkilatının...**" hayata geçtiğini görmekteyiz. İnşallah, Türk Dünyası, 2026 yılından itibaren de, "34 Harfli, Ortak Alfabeye..." geçmiş olacaktır.

Sadık K. Tural Hoca, Elazığ Şehri için, "**Şiirin Başkenti...**" diyeceklerdi. Cengiz Aytmatov, "**Türk Dünyasının Manevi Azığı...**" olarak tanımlayacaklardı. Tebrizli Şairimiz, "**Harput, Orta Asya'nın Gül Bahçesi...**" diyerek sesleneceklerdi. Bizlerde, "**Harput, Türk Dünyasının Vuslat Şehri...**" diyoruz.

Bu yıl ki, 27 nci Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, Elâzığ Belediyesinin öncülüğünde gerçekleşti. Şehri bütün kurumları, bu tarihi ve marka organizasyona destek verdiler. Tabiatıyla, Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, '**şehrin bi istisna faaliyeti...**' Bu yıl ki 2.nci Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarının ana teması, "**Kurgudan Gerçeğe Şiir!**" olmuştu. Üç Gün devam eden Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarında, "**Üç Önemli Şahsiyet, Üç Önemli Tema, Üç Önemli Panel ile anılacaktı!**"

Ziya Gökalp'ten Kızılelma'ya panelinde Pof. Dr. Ahmet Buran, Prof. Dr. Nazım Hikmet Polat, Prof. Dr. Vahit Türk'ü dinledik... "**Nabızlarımda evet, çünkü ilm için müphem Kalan Oğuz Hanı kalbim tanır tamamiyle Damarlarımda yaşar şan-ü ihtişamıyla Oğuz Han, işte budur gönlümü eden mülhem: Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan**"

Diyarbakır İlimiz Çermik İlçesinde 13 Mart 1876 tarihinde dünyaya gelen Türk Sosyolojisinin Kurucusu Ziya Gökalp için Gazi Atatürk, "**O, bedeminin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin babası Namık Kemal, fikirlerimin babası ise Ziya Gökalp'tir**"

Ganire Paşayeva (24 Mart 1975-28 Eylül 2023), bir büyük ideal insan olarak temayüz ettiler. Türk Birliğinin büyük özlemi içerisinde yaşadılar... Ganire Paşayeva'nın, "Türkiye'm!" şiirini okuyunuz. İşte, o mükemmel şiirin son mısraları; Canım Türkiye'm! Sen bensin,

*Ayağına taş değse, benim ciğerim yanar.
Sen gönlümde umutsun, kalbimde ince sızı,
"Sevemez kimse seni benim sevdiğim kadar!"
İmza: Kardeşin Azerbaycan'ın, sana sevdalı kızı...*

Kaynak: Ganire Paşayeva Hatıraları..."

"Ganire Paşayeva/ Azerbaycan Türk Dünyası" temalı panelde, Serhat Kabaklı, İmdat Aşar, Prof. Dr. Ramazan Korkmaz, Akbar Yolchuyev (Azerbaycan) i fikirleriyle katkıda bulundular.

Bir diğer panel de, "Nuri Pakdil/ Kudüs" teması, Doç. Dr. Taner Namli, Ramazan Kayan, Ayçin Kantoğlu katılım sağladılar. Nuri Pakdil ile birlikte, "Yedi Güzel Adam!" hafızalara gelir. Bu isimler; "Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazit, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, Mehmet Akif İnan ve Ali Kutlay!" Bizler, Türk Edebiyatında Nuri Pakdil'i, "Kudüs Şairi..." olarak biliyoruz.

*"Tûr Dağı'nı yaşa/ Ki bilesin nerde Kudüs
Ben Kudüs'ü kol saati gibi taşıyorum/
Ayarlanmadan Kudüs'e/
Boşuna vakit geçirirsin/ Buz tutar/*

*Gözün görmez olur/ Gel/ Anne ol/ Çünkü anne/
Bir çocuktan bir Kudüs yapar/ Adam baba olunca/
İçinde bir Kudüs canlanır/ Yürü kardeşim/
Ayaklarına bir Kudüs gücü gelsin!"*

Tabi ki, 2024 yılının asıl zirvesinde, 27.nci Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarında kürsüye gelen şairlerimiz olacaktı! "Yağmur Tunalı, Moham-med Farooq Hama (Kerkük), Aliasghar Jamrasi (İran), Ruzal Mukhametshin (Tataristan), Bakyt Aldibekov (Kazakistan), Aysal Safarlı (Azerbaycan), Feyzan Korur (Kıbrıs), Kenan Çarboğa, Kozhogeldi Kuluev (Kırgızistan), Rüstem Tursunov (Özbekistan), Nesir Paygozar (İran), Taner Güçlütürk (Kosova), Hüseyin Akın, Orhan Kara-ağaç, Merve Nur Maden, Ayçin Kantoğlu, Seval Koçoğlu, Prof. Dr. Tarık Özcan ve Yusuf Gökba-kan..." Bu tarihi programın onur konukları da, Tehran Nagiyeva ve Rashad Majidov oldular.

Harput, yüzyıllar boyunca bir ilim ve irfan merkezi olarak Anadolu'ya ışık tutmuştur, inşallah tutmaya da devam edecektir. Bizlerden önceki güzel ve de nezih bir nesil vardı; Ahmet Kabaklı, Nurettin Ardiçoğlu, Prof. Dr. Bahaeddin Ögeli, Şemsettin Ünlü, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, İshak Sunguroğlu, Av. Fikret Memişoğlu, Fethi Gemuhluoğlu, Şeref Tan, Ahmet Tefvik Ozan ve daha onlarca isim... Bu isimler bizlere meşale oldular. Bizim nesil, dile kolay 1990'lardan günümüze 30 yıl boyunca; "şehrin vefalı dostları olarak çalıştılar, emek verdiler, sürekli yeni projeler ürettirler..."

Uluslararası Hazar Şiir Akşamları Şimdiye kadar; Av. Fikret Memişoğlu, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Cenani Dökmeci, İshak Sunguroğlu, Hacı Hayri Bey, Fethi Gemuhluoğlu, Ahmet Kabaklı, Nüzhet Dede, Elmas Yıldırım, Mağcan Cumabay, Cengiz Aytmatov, Bahtiyar Vahapzade, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Yesevi, Mehmet Akif Ersoy, Yunus Emre, Yahya Kemal Beyatlı, Arif Nihat Asya, Ali Şir Nevai, Abay Kunanbay, Sezai Karakoç..." anılarına düzenleniyordu. Şehir insanı kendi kimliğiyle/ veya gönül coğrafyamızın değerleriyle buluşuyordu. Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarını Taçlandıran, Türk Dünyası Hizmet Ödülleri de, Rauf Denktaş'a, Mehmet Emin Aga ve İbrahim Şerif'e, Nur Sultan Nazarbayev'e, Cengiz Aytmatov'a, Turan Yazgan'a, Mustafa Cemiloğlu'na, Bahtiyar Vahapzade'ye, TİKA'ya veriliyordu...

Sanat ve Edebiyat Dostlarına en içten ve kalbi bir sesle söylemek isterim? Hazar'da ben neyi görüyorum; Bu milletin, 'Rönesans'ını...' 13. Asırda, Anadolu'yu 'aydınlatan...' kimlerdir? İlk isim, 'Yunus...' dersiniz... Mevlanalar, Ahmet Fakihler, Ahi Evranlarla, Hacı Bektaşî Velilerle yola devam edersiniz! Bir büyük dinamizm, bir büyük aksiyon görürsünüz! 21. Asırda, bizler farklı bir şey aramıyoruz. Bu coğrafyada, tarihi buluşturmak...'. **"Dile, İşte, Fikirde Birlik"** diyebilmektir!

Önümüzde ki yıl, 2025 yılında; Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarını, Gaspıralı İsmail Anısına Yapalım Bu bizim âcizane bir teklifimizdir. Geliniz, Elâzığ Şehrini 2025 veya 2026 yılında; **"Türk Dünyası Başkenti Olması İçin..."** gerekçeli kararı hazırlayarak ilgili kurumlara teklifimizi yapalım. 2025 yılından itibaren, "Türk Dünyası Hizmet Ödülleri..." tekrar hayata geçirelim.

İnşallah, en büyük gayretimiz de; **"Türkiye- Azerbaycan Üniversitesinin bir Kampüsünün Elâzığ Şehrimizde Açılması..."** olmalıdır.

Elâzığ Şehrini en önemli markası şüphesiz ki, Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarıdır. Anadolu'daki birçok şehrimize de, 'model olmuştur' 1992 tarihinden 2024 tarihine kadar geçen 32 yıl içerisinde o kadar nezih organizasyonlar oldu ki, **"Türk Dünyasının nabzının Küçük Hazar'da çarptığını gör-**

dük!" Elâzığ Şehrimiz İlçeleriyle birlikte, 'edebiyat kitaplarında yer alan usta şairleri ağırladılar' Elâzığ Şehri, Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarıyla birlikte, 'Türk Dünyası Edebi Şölenine Dönüştü' Bu şölenler, her yıl içerisinde büyük bir titizlikle hazırlanan, 'Hazar Şiir Akşamları Güldestelerinde' kaynak eserler arasında yerlerini aldılar.

Prof. Dr. Sadık Kemal Tural'ın öncülüğünde, **"Abant'ta gerçekleştirilen Anadolu Dergiciliğini Geleceği!"** Hazar'dan alınan ilhamla ilk defa masaya yatırılıyordu. Elâzığ Şehrinden; Türk Dünyasına/ Sanat ve Edebiyat İklimine uzanabiliyorduk... Elâzığ'dan; Diyarbakır'a, Urfa'ya, Muş'a, Malatya'ya, Gümüşhane'ye, Tokat'a, Sivas'a, Eskişehir'e, Balıkesir'e, Kütahya'ya... Şiir, Sanat ve Edebiyat Buluşmaları gerçekleştiriliyordu. Artık birçok ilimizde, **"Şiir, Sanat ve Edebiyatı Seven/ veya onu yaşatma azmi içerisinde olan bir edebi muhitin oluştuğunu da söyleyebiliriz!"**

28. Hazar Şiir Akşamlarında buluşma dileğimizle, emek verenleri kalbi alkışlarımızla selamlarız. İyi ki, varsınız efendim. Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarıyla birlikte Elâzığ Şehrinde, 'şiir, sanat ve edebiyatı seven edebi mahfillerin oluştuğunu görüyoruz.' Manas Yayınevi, bu mahfillerin başında gelir.

Bizim Külliye (Nazım Payam) Telmih Dergisi (Talat Özer) gibi edebi dergiciliğin de şehrimizde geliştiğini görüyoruz. Ankara'da Avrasya Yazarlar Birliğinin çıkarmış olduğu, **"Kardeş Kalemler Dergisi..."** ilhamını ilki 1992 tarihinde gerçekleştirilen Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarından aldığını söylersem yanılmamış olurum. Ankara'da, İstanbul'daki, Vakfımız, Derneklerimiz, Federasyonumuz her biri bizlerin sınırsız mekânları... Onların sıcaklığını her zaman yüreğimizde hissettik...

Uluslararası Hazar Şiir Akşamları ve Türk Dünyası Hizmet Ödülleri şurası iyi bilinmelidir ki, Elâzığ Sevdasını yüreğinde taşıyan milyonların aynı şuurla ortaya koyduğu faaliyetin adıdır. Bizler, Uluslararası Hazar Şiir Akşamlarının da, UNESCO'ya bir rapor halinde sunulması ilki 1966 tarihinde yapılan Struga Şiir Akşamları gibi dünya literatürüne girmesini arzu ediyoruz.

27. Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, Rahmetli Doktor Şairimiz Ahmet Tevfik Ozan'ın isminin verildiği **"Ahmet Tevfik Ozan Kongre ve Kültür Merkezi'nde..."** gerçekleşti. Rahmetli Ozan, 2010 tarihinde Struga Şiir Akşamlarında Türkiye'yi temsil etmişlerdi. Sanat ve Edebiyat dostları gayet iyi bilirler; 15.nci Uluslararası Hazar Şiir Akşamları Cengiz Aytmatov anısına yapılıyordu. Aytmatov'un Elâzığ Şehrinden bütün Türk Dünyasına çağrısı vardı; **"Bütün Türk Dünyasının Kökleri Anadolu'da olan güzel Türkçemizi kullanmalarını arzu ediyorum."** Bu sadece, 'edebi bütünleşme.' olarak değil; 'hükümlerlik dilinin köklerinin derinliği ile tarihe yürüyüştür...'

İnşallah artık o tarihi yürüyüşte başlamıştır. Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, öyle bir faaliyet ki, bu faaliyet 'sosyal mühendislik...' sahasında, Türkiye'ye ve hatta bütün Türk Dünyasına; örnek/model bir çalışmadır, diyebiliriz. Sıklıkla kullanılan bir ifade vardır; Adriyatik'ten Çin Seddine, bir koca yurt, kurt başlı beylerin adil ikliminde şenlendi/ dinlendi soluklar... Elinde kopuz Aprınçur Tigin'le ses titredi, söz kanatlandı çağlar ötesine... Sivas elinde âşık Veysel derler adına, sazıyla gözündeki ağuyu siler oldu! Şiir öyle güçlü bir sanattır ki, bu milletin asırlar boyu coşkulu yürüyüşünü bizlere anlatır. O yürüyüş, günümüz Türkiye'sinde, 'tarihin vuslat Şehri Harput'ta bizleri bir araya getirdi...

Rahmet Mekân, Ahmet Kabaklı 28 Ekim 2000 Tarihinde, **"Harput'ta Kültür Düğünleri"**

isimli yazılarında şu nazik ifadeleri kullanıyorlardı; **"Düşünün ki, sadece Hazar Şiir Akşamları, Türkiye'nin irfanına hizmet derinlikleri bahşeden, Avrasyalı, Türkiyeli ve Elazığ'lı binlerce şair, bilgin, edip, hatip, müzik üstadı, araştırmacıyı millet sahnesine çıkarmıştır."**

"Şiir olmasa, dünya çöl olurdu!" diyen bir hikmet dehası Prof. Dr. Sadık K. Tural, **"Elâzığ Şehri, Şiirin Başkentidir!"** diyeceklerdi. Bu ne güzel ve kutlu bir onurdur... İran Tebriz'den seslenen Türkçü şair, Nesir Payguzar ne diyor;

"Harput Asya'nın gül bahçesidir /

Bu kadar güzellik onun besidir/

O ki, şöhretini yüceltip arşa;/

Kulaklara çarpan müzik sesidir/

Harput ocağıdır güzelliklerin/

Havası, kışta da yaz nefesidir

Konuşmaklarında saz havası var/

Kucağında Hazar Baba Gölü var/

Harput daralanmış nar tanesidir/

Mısralar dizini simgesi olan/

Nesir'in Harput'a alakasıdır..."

Elâzığ Şehrini en büyük derdini de, şairimiz M. Ali Eşmeli şiirinde şöyle ifade ederler;

**“Hazar’ından, nazarından, pazarından, aşk al;
İl budur; derd-i cehaletle savaştım Elâzığ...”**

**Kültürün dopdolu başkenti desem, çok görme,
İlm ü irfansa beden, can ile başmış Elâzığ...”**

“Küçük Hazar’dan, Büyük Hazar’a...”

sözleri, bir tefekkür çağrısına dönüştü. O çağrıda, ‘sağduyu yankılandı...’

Bir kısım şairlerimiz, Harput’u, Ötüken’e; Hazar’ı ise Isık Göle benzetirler... İnşallah, bu milletin dolunay vaktidir... Tarihimizi edebi bir lisanla nasıl anlatırız? Edebi bir dille tarihimize şöyle bir yolculuk yapalım isterseniz; **“Destanlarımıza bakınız; “Demiri Dövdük...”** Dağları erittik, ayaklarımızın altına serdik, insanlığa hediye ettik koskoca medeniyetleri. Masallarımız, kahramanlarla çocuklarımızın gözlerini büyüledi, anne sütü gibi gönüllerini ferahlattı. Gürbüz yiğitler çıktı, vatan coğrafyasında... Ses verdiler, Ötüken yaylasından... Ders aldılar, Ahmet Yesevi ’den; Semerkant, Buhara rüyalarını süsledi, her dem... Kaşgar, dillerini bezedi... Aktılar, doğudan batıya doğru... Bahar coşkusu içerisinde Yunusça dillendiler, Ahi Evran Konağı’nda yenedünyalar/ yeni iklimlerle tanış oldular... Şeyh Edebali, Emir Sultanlarla hayata barış oldular... Fuzuli’den Nesimi’ye... Şeyh Galip’den, Yahya Kemal’e bir yay kirişi gibi gönül iklimini sevdalarına gerdiler... Bir hayat ki, Dede Efendilerde, İtrilerde billurlaştı...”

Üstat Dilaver Cebeci’nin, Harput’ta bir Gün isimli şiirinde;

“Müstezatlar, Hoyratlar sızlatırken geceyi

Geldi Harput ahengi kuşattı Sivrice’yi

Bu ahenk göç eyleyen bir kuşun ahengidir

Hasretten gönül dağlı Gakkoş’un ahengidir

Gakkoş coşkun bir âşık, yani sevgiden serhoş

Nezaketle asalet birleşip olmuş Gakkoş”

Mazi, elinden tutunduğumuz mana elidir. O sebeptendir ki, Nesimi’den, Nevai ’den, Fuzuli’den, Nedim’den ve daha nicesinden bahsedeceğimiz edebiyat pınarı devamlı çağlamış. Bu bir köprüdür; asırların özlemini çektiği sadece duygu yüklü değil, tohumunun çatlamak üzere olduğu bir köprüdür!

Ne cilveye, ne naza ve ne de siteme yerimiz yok; sadakat bayrağını tevazuuyla yıllarca taşıyan Alperen coşkusuna ihtiyacımız var... Bizim Şiirimizde, onun ruh kökünde; Yunus zirvedir, Süleyman Çelebi hakeza öyle! Ali Şir Nevai ’de, Kaşgarlı Mahmut’la, ‘Türkçe divan meclisindeyiz’ Yahya Kemalle, ‘akınlardayız’ Necip Fazılla, ‘Sakarya’yla konuşuruz’ Akif’le, ‘Çanakkale’yi yaşar’ kıyama kalkar, ‘hürriyet şarkımızı’ dinleriz, Arif Nihat Asya ile ‘bayraklaşır’ Niyazi Yıldırım’la, ‘destanlar burcunda dolaşırız’

Asrımızın Aksaçlı Bilgesi, bu şehre dost, gönül insanı Sadık K. Tural Hocamız ne diyorlar;

“Şiir olmasa dünya çöl olurdu”

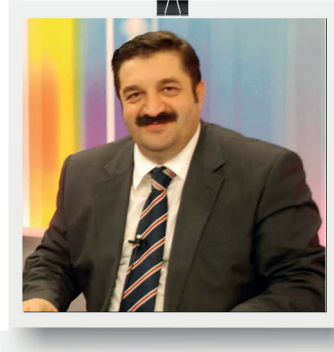
Hikmet yıkamasa gök kül olurdu

Şiir aşktan doğar ruhu yükseltir

Aşktan uzaklaşsa arz zül olurdu!

Merhaba Hazar diyoruz... Bu şehrin, tebeşüm eden muhabbet iklimine, can ve gönül içre merhaba...

Selam ve Muhabbetle

Nazif BİLGİNOĞLU

Elazığ Belediye Başkan Yardımcısı

Türk Dünyası, Şiirini Elazığ'da yazdı

1992 Yılında başlayan Uluslararası Hazar Şiir Akşamları 27. Kez düzenlenerek, Türk Dünyası Şiir ve Fikir adamlarını bir kez daha Elazığ'da bir araya getirdi.

İlk olarak 1992 yılında düzenlenen, uluslararası hazar şiir akşamları zaman zaman kesintiye uğrasa da 27. Kez düzenlenerek, Türk dünyasının kalbinin Elazığ'da atmasını sağladı. Ahmet Tevfik Ozan fuar ve kongre merkezinde düzenlenen 27. Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, Elazığ belediyesi organizasyonu ile yapılırken, Elazığ Valiliği de organizasyonun destekçisi oldu.

29 Kasım - 1 Aralık 2024 tarihleri arasında Elazığ belediye başkanımız Şahin Şerifoğulları'nın talimatlarıyla; 2024-2029 yılı projeleri içinde, kültür ve sanatta Elazığ vizyonu çerçevesindeki proje ve çalışmalarına dâhil edilen "Uluslararası Hazar şiir akşamları" etkinliğinde "Ziya Gökalp / Kızıl Elma", "Ganire Paşayeva / Azerbaycan ve Türk Dünyası" ve Nuri Pakdil / Kudüs" ana başlığında üç panel düzenlenirken, organizasyona yurt içi ve yurt dışından birçok konuk katıldı.

KURGUDAN GERÇEĞE ŞİİR

Elazığ Valimiz Sayın Numan Hatipoğlu ve Sayın belediye başkanımız nezdinde düzenlen Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, “Kurgudan Gerçeğe Şiir” başlığı altında, ölümünün 100. yıl dönümü nedeniyle büyük mütefekkir, sosyolog, şair; Ziya Gökalp anısına, “Ziya Gökalp / Kızıl Elma” paneli, Türk dünyasının önemli isimlerinden, Azerbaycan Türkiye Parlamentolar arası çalışma grup üyesi olan ve 24. hazar şiir akşamlarına da katılan, yakın zamanda kaybettığımız Azerbaycan milletvekili rahmetli Ganire Paşayeva anısına, “Ganire Paşayeva / Azerbaycan ve Türk dünyası” paneli, kanayan yaramız olun, Filistin’de, Gazze’de ve, Kudüs’te yaşanan insanlık dramının, ele alındığı “Nuri Pakdil / Kudüs” panellerinin düzenlendiği 3 günlük bir çalışmaya sahne oldu.

KÜÇÜK HAZAR’DAN BÜYÜK HAZAR’A SELAM...

Yapılan panellerin ardından son gecede davetli şairlerin şiirlerini sunduğu şiir gecesinden sonra yurt dışından ve yurt içinden gelen davetlilerimizi, şiir akşamlarına ismini veren ve “küçük Hazar’dan büyük Hazar’a selam olsun” duygusuna da muhatap olan Hazar Gölü ve kadim medeniyetimiz Harput’ta ağırladık.

Yapılan bütün bu programlar ve planlamalar neticesinde, düzenleme kurumumuzun çok titiz çalışması ile gönül coğrafyamızı kapsayan yurt dışı Türk dünyasından şairlerimizi (Kazakistan, Tataristan, Irak /Kerkük, Azerbaycan, Kıbrıs, Kosova, Özbekistan, Kırgızistan, Makedonya, İran olmak üzere) yurt içinden şairlerimizi ve Elazığ’ımızdan şairlerimizi ve bu sene ilk olarak milli eğitim ile işbirliği neticesinde okullarımızda ki öğrencilerimizden mevcut üç genç şairimizi, yine panellerimize katkı sunacak, yazar, fikir adamı, düşünür ve şairlerimizi de bir araya getirmiş olduk.

27. uluslararası hazar şiir akşamları açılış programı Sayın Valimiz, Sayın Belediye Başkanımız, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Başkan Yardımcısı, Tika Başkan Yardımcısı, İl protokolü, davetliler ve takipçilerin katılımı ile 29 Kasım cuma günü saat 14.00 te, Elazığ belediyesi Ahmet Tevfik ozan fuar ve kongre merkezinde başlatılmış oldu.

Yapılan paneller çok geniş bir katılımcı kitlelerine hitap ederken, organizasyonumuzun insanlarımızın düşünce ve ruh ikliminde çok hoş bir seda bıraktığına ve bu birlik beraberlik kültürüne ne kadar çok ihtiyacımız olduğuna bir kez daha şahit olduk. Coşkulu ve duygusal anların yaşandığı şiir final gecesini sonrasında gelecek seneye buluşmak üzere vedalaştık.

Yücel ÇAKMAK
Araştırmacı Gazeteci

Masalların Ninesi; Perçençli Hayriye Hanım

“**Perçençli**” lakabı alan Hayriye Hanım, 1311 yılında Hoğu (Yurtbaşı)’da doğmuştur. Babası Mustafa Ağa, annesi Ümmügülsüm Hanım’dır.

Sosyal demokrat Halkçı Parti Kurucu Genel Başkanı olan Aydın Güven Gürkan’ın Babaannesi, Gazeteci Şeref Tan Hocamızın da teyzesi olan Hayriye hanım genç yaşta Perçenç (Akçakiraz)’e gelin gitmiştir. Hacı Hamit Ağa’nın oğlu İsmail Hakkı Beyle izdivaç yapmıştır. Elazığ’ın Seko Mahallesi’ne yerleşen Hayriye Hanım eşi Hakkı Bey, yıllarca bu mahallenin simalarından olmuşlardır. 1933 yılında Elazığ Belediyesi tarafından Mustafa Kemal (Atatürk’e) Paşa’ya atfen Seko mahallesinin adı “**Mustafa Paşa Mahallesi**” olarak değiştirilmiştir. Halen eskiler ve halk arasında “Seko Mahallesi” eski adıyla bilinir ve kullanılır.

Bu evlilikten. Hayriye Hanımın üç oğlu bir kızı vardır. Çocuklarının adları Niyazi, Nurullah, Hamdi ve Bedriye’dir. Dolu dolu bir hayat yaşayan Hayriye Hanım, 17.02.1977 tarihinde 1. Harput Caddesi’ndeki evinde hakkın rahmetine kavuşmuş ve Perçenç’e defnedilmiştir.

TOPLANTILARIN VAZGEÇİLMEZİ

Hazır cevap ve nüktedan kişiliği Hayriye hanıma haklı bir ün kazandırarak, kısa zamanda Elazığ’ın tanınan simalarından olmasını sağlamıştır. Dönemin özellikle hanım guruplarının buluşmalarının olmazsa olmazları arasına giren Hayriye Hanım, Sako Mahallesi’ndeki evinde Elazığ’ın üst düzey bayanlarını ağırlarmış. Ağırladığı misafirler arasında Vali Hanımın eşi, belediye başkanının eşi gibi Elazığ’ın o döneminin sayılı ailelerin bayanları yer almış. “Elazığlı bayanlar O’nun hoş sohbetini dinlemek için daima evlerine misafir eder, Başköşelerde ağırlarlarmış.

Yetiştirdiği ve yuva kurduğu muhafazakâr çevre ile zamanın şartları Hayriye Hanıma eğitim ve öğretim görme imkânı vermemiş, buna rağmen gördüğü ve duyduğu her şeyi, hafızasına işleme yeteneği sayesinde ümmiliği yenmiş münevver bir hanımefendi sıfatını kazanmıştır. Sosyal münasebetleri bu kadar geniş, toplumun her kesimiyle uyum sağlayan, yaşadığı dönemde en muhafazakâr çevrenin olduğu kadar Elazığ Sosyetesinin de gözbebeği olan böyle mübarek bir hanımdan bizlere ondan hoş nükteler ve masallar miras kaldı.

HAYRİYE HANIM'IN MATALLARI

Elazığ'ın Mustafapaşa (Sako) Mahallesi'nde, iki katlı, iki balkonlu, oldukça güzel bir evde yaşayan Hayriye Hanım, uzun yıllar Elazığ Folklor ve kültürüne emek ve eser vermiş olan Av. Fikret Memişoğlu'na komşu olmuştur. Memişoğlu ve Hayriye Hanım yakın dostluklarıyla dikkat çekmiştir.

Fikret Memişoğlu'nun Seko Mahallesi'ndeki evi, hem mahalle sakinlerinin; hem de şehir merkezinden ve köylerden gelen kültür ve sanat adamlarının uğrak yeri olmuştur.

Fikret Memişoğlu, eşsiz sohbetlerin yapıldığı bu evde, karşı komşusu olan Perçençli Hayriye Hanım ve Hafız Osman Öge başta olmak üzere, musikimizin kaynak kişilerini ağırlayıp onların anlattığı hikâyeleri, okuduğu türküler, manileri, gelecek kuşaklara

aktarmak ve yüzyılları arşınlayıp gelen değerlerimizi, sonsuzluğa aktarmak üzere kayıt altına alır.

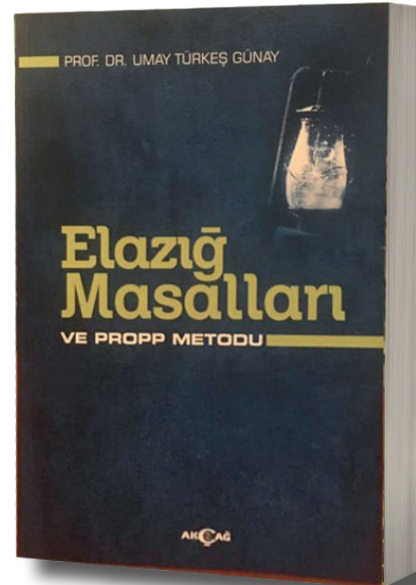
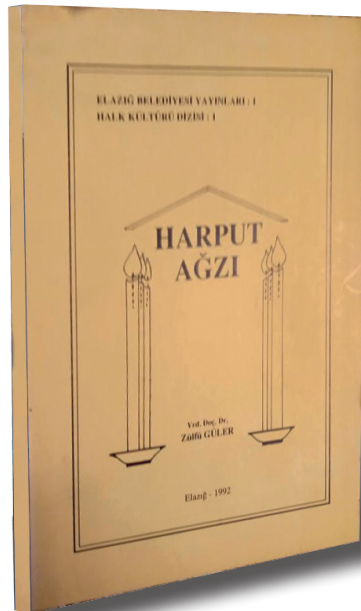
Bu evin müdavimlerinden biride Hayriye Hanım'dır. Hayriye Hanım, hoş kişiliğinin yanı sıra masalcı kişiliyle de tanınır. Prof. Dr. Zülfi Güler, Av. Fikret Memişoğlu'nu hasta yatağında ziyarete gitmiş.

1968 yılı Haziran ayında gerçekleşen bu ziyarette dost meclislerinde anlatan Prof. Dr. Zülfi Güler: *"1968 yılının yaz aylarında, galiba Hazirandı, hastaydı, evinde yatıyordu. Ziyarete gitmiştim; "Ağız araştırmasına çalışıyor musun?" diye sordu.*

Derlemelere başladım dedim. Birisini gönderdi, Perçençli Hayriye Hanım'ı çağırttı, masal anlatmasını istedi; teyp kurdurdu, kayıt yaptırdı."

Hayriye Hanım, Elazığ şivesiyle anlattığı bir masalı kayıt altına alan Prof. Dr. Zülfi Güler, bu masalı **"Harpüt Ağzı"** adlı kitabında yayımlamıştır. (Harpüt Ağzı s. 69 da yazılıdır)

Bir de Alparslan Türkeş'in kızı Prof. Dr. Umay Günay, 1970'li yıllarda Doktora tezi olarak **"Elazığ Masalları"**nı incelemiştir. Günay, 1975 Yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde doktorasını yapmıştır. **"Elazığ Masalları"** kitabında bizzat evinde ziyaret ettiği Hayriye Hanım'ın anlattığı 4 adet Masal'a da doktora tezinde yer vermiştir.

KAYBETTİKLERİMİZ

**Kaybettiğimiz değerli hemşehrilerimize
Allah'tan rahmet diliyoruz.
Kabirleri nur, mekanları cennet olsun.**

1- PROF.DR. NAMIK KEMAL ÖZMEN	20.05.2024
2- ÖMER TOKGÖZ	12.06.2024
3- SEÇMEN MEMİŞOĞLU	19.06.2024
4- MUAMMER ÖZBULUT YÜKSEL	02.07.2024
5- HULUSİ BAŞÇERİ	03.09.2024
6- MURAT KATİBOĞLU ABLASI	07.09.2024
7- FETHİYE ÖZDEMİR	12.09.2024
8- SEZGİ CANPOLAT	30.09.2024
9- MEHMET GÜL	27.10.2024
10- NAŞİDE GÖKBUDAK	03.11.2024
11- İSMET ÜLKER	23.11.2024